

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra bohemistiky

Česká filologie se zaměřením na editorskou práci ve sdělovacích prostředcích

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lucie Machalová

Kritická recepcce Chodské trilogie J. Š. Baara
The Reception of Chodská trilogie by J. Š. Baar

Olomouc 2019

Vedoucí práce: Mgr. Jana Vraiová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne 11. 11. 2019

.....
Lucie Machalová

Děkuji Mgr. Janě Vraiové, Ph.D., za odborné vedení této práce, za její trpělivost, rady a čas, který mi věnovala. Děkuji také zaměstnancům Památníku národního písemnictví za zprostředkování potřebných materiálů. Dále děkuji své rodině za podporu, kterou mi při psaní práce projevovali.

Obsah

Úvod	5
1 Jindřich Šimon Baar a <i>Chodská trilogie</i>	6
1.1 Život a tvorba Jindřicha Šimona Baara.....	6
1.2 Geneze a znaky <i>Chodské trilogie</i>	7
1.3 Venkovský román	10
2 Ohlasy soudobé kritiky.....	11
2.1 Okruh Katolické moderny	11
2.2 Katolická recepce.....	13
2.3 Recepce v nekatolických médiích.....	16
3 Recepce ve dvou totalitách.....	20
3.1 Baarovo dílo v době nacismu.....	20
3.2 Mezi válkou a komunistickou totalitou	22
3.3 Proměna vnímání Baarova díla v době komunistické totality.....	23
3.3.1 Padesátá léta	23
3.3.2 Šedesátá léta	28
3.3.3 Recepce od začátku sedmdesátých let	30
4 Od roku 1989 k dnešku	35
5 Závěr.....	37
Anotace	41
Resumé	42
Seznam literatury.....	43
Internetové zdroje	48
Seznam příloh.....	48
Přílohy	49

Úvod

V předkládané práci se budeme zabývat interpretacemi tří románů spisovatele a kněze Jindřicha Šimona Baara *Paní komisarka*, *Osmáčtyřicátníci* a *Lůsy*, které jsou souhrnně označovány jako *Chodskou trilogii*. V následujících kapitolách uvedeme recenze, medailonky a odborné práce, které se zaměřují na tento Baarův románový cyklus.

Zaměříme se také na rozdíly ve vnímání Baarovy osobnosti a jeho díla a pokusíme se odůvodnit, proč k diferenciaci interpretací docházelo a co jednotlivé autory prací vedlo k jejich názorům. Kapitoly jsou rozděleny podle období, ve kterém vycházely námi zkoumané práce s krátkým představením toho, jak bylo v dané době nahlíženo na katolickou literaturu, případně přímo na samotné hnutí Katolické moderny.

V první kapitole pojednáváme o životě a díle J. Š. Baara. Uvádíme informace podstatné pro náš badatelský cíl – popsat a zdůvodnit rozdílné nahlížení na *Chodskou trilogii*. V druhé kapitole mapujeme dobu, ve které byly poprvé vydány tři romány trilogie, která je zároveň dobou Baarova odpočinku v důchodu a smrti. Objevuje se několik názorových skupin, které jsme rozdělili do podkapitol – Okruh Katolické moderny, Katolická recepce a Recepce v nekatolických médiích. V dalších částech práce se budeme zabývat recepcí v období druhé světové války a pozdější komunistickou a post komunistickou dobou.

V závěru naší práce shrneme rozdíly v různých interpretacích *Chodské trilogie* a rozdílných pohledů na osobnost jejího autora. Pojmenujeme důvody, které k této diferenciaci vedly a ke kterým jsme na základě vlastního zkoumání dospěli. V příloze uvedeme soupis námi dohledaných vydání románů *Chodské trilogie*, které demonstrují, jak byl Baar v jednotlivých letech u čtenářstva oblíben.

1 Jindřich Šimon Baar a *Chodská trilogie*

1.1 Život a tvorba Jindřicha Šimona Baara

Katolický kněz Jindřich Šimon Baar se narodil 7. února 1869 v městečku Klenčí pod Čerchovem, kde také 24. října 1925 zemřel na srdeční záchvat. Jeho rodina byla selského rodu, Baar ale toužil studovat. Na popud matky a kvůli špatné rodinné finanční situaci po dokončení studia gymnázia v Domažlicích nastoupil do kněžského semináře. Svěcení přijal v roce 1892. Působil jako kaplan v Přimdě, Spáleném Poříčí u Blovic, Ořechu u Prahy, Úněticích, byl administrátorem ve Stochově u Lán, poté působil jako farář v Klobukách u Slaného. Po deseti letech se vrátil zpátky do Ořechu u Prahy. Marně toužil být kanovníkem na Vyšehradě, který obyčejně měli na starost kněží, jenž byli literárně činní.

Měl silný vztah ke svému rodišti. Značnou část svého života věnoval studiu historie a folklóru na Domažlicku. V této práci mu byl nápomocen jeho dlouholetý přítel a katolický kněz František Teplý, který na základě dochované korespondence byl také jeho rádcem při psaní *Chodské trilogie*, „uposlechnu všechny Tvoje rady, budou-li se mi hoditi do krámu (dopis, 1923, 109/41). “ S ním se spisovatel radil zvláště ve správnosti faktografických údajů týkajících se Chodska.

Byl známý tím, že otevřeně mluvil o problémech uvnitř tehdejší katolické církve. V roce 1918 se stal předsedou Jednoty československého duchovenstva¹. Reformní snahy členů Jednoty se u velké části katolické církve neshledávaly s pozitivními ohlasy. To také vedlo k problémům v Baarově kněžské práci.

Literatuře se věnoval již v době svých gymnaziálních studií. Nejdříve psal poezii, kterou publikoval ve školním časopise *První vzlety*, jehož byl zakladatelem a redaktorem. V literární činnosti plánoval pokračovat i nadále a toužil se stát knězem-spisovatelem. Inspirací v jeho literární činnosti mu byl kromě jiných spisovatel Václav Kosmák, Božena Němcová² nebo Alois Jirásek.

¹ Jednota československého duchovenstva vznikla v roce 1902, v roce 1907 byla její činnost přerušena. Obnovena byla v roce 1918 a 1921 byla definitivně zrušena. Členové Jednoty se snažili o reformaci soudobé katolické církve, mimo jiné usilovali o zrušení kněžského celibátu. Část členů tíhla k uměleckému hnutí Katolická moderna.

² Mluvíme-li o Baarovi, je důležité zmínit, že Němcová je považována za zakladatelku venkovského románu v Čechách, ke kterému je v některých pracích přiřazován i Baar. Stejně jako většina jeho prací i některé spisovatelčiny prózy se odehrávají na Chodsku.

I když začínal psaním básní, později se na popud Karla Dostála-Lutinova, s kterým udržoval bohatou korespondenční komunikaci³, věnoval próze, ve které se umělecky našel. Patřil k hlavním představitelům Katolické moderny a „byl jako jediný z autorů, kteří vyšli z katolické moderny, uznán českou kulturní veřejností, co velký spisovatel (Putna, 1998, s. 323).“

Postupně přešel od motivů farského života k námětům ze života sedláků. První jeho práce řadí *Lexikon české literatury* k tzv. „nápravným prózám (Opelík a kol., 1985, s. 102).“ Typické je pro něj nabádání k mravnímu posílení člověka (např. *Jan Cimburá*). Klade také velký důraz na národní hrdost a poctivou práci pro svou vlast. Píše realisticky, své postavy věrohodně psychologicky propracovává, do děl vkládá kritický pohled na chování lidí, společenské a církevní poměry.

V roce 1919 odešel do důchodu a v rodném Klenčí se naplno věnoval své literární práci. Zde vznikla mimo jiné i *Chodská trilogie*. Vyšla v jeho sebraných spisech, které ještě za svého života začal Baar na popud Jana Vrby kompletovat. Po Baarově smrti spravovali jeho literární pozůstalost manželé Hana a Jaroslav Štěpánkovi. Spisovatel sám dal manželům pokyny, jak mají s díly po jeho smrti naložit a v jakém pořadí chce, aby byla vydávána díla v jeho sebraných spisech.

Svůj majetek odkázal ve své závěti městečku Klenčí s přáním, aby v jeho domě vzniklo z jeho soukromých sbírek muzeum a knihovna. Obojí uspořádal František Teplý. Muzeum vzniklo v roce 1926 a dodnes jsou zde k vidění sbírky související s jeho badatelskou činností na Chodsku. Muzeum bylo zavřené na krátkou dobu během druhé světové války, kdy sbírky byly odvezeny, po ní prošla budova rekonstrukcí a exponáty se vrátily na své původní místo.

1.2 Geneze a znaky *Chodské trilogie*

Klíčovou událostí pro vznik *Chodské trilogie*, původně zamýšlené pentalogie nebo podle některých zdrojů tetralogie⁴, byla smrt Baarovy matky Anny v roce 1915. Kněz František Teplý v jednom z doslovů píše:

³ Viz *Korespondence katolické moderny: dopis Jindřicha Šimona Baara a Karla Dostála-Lutinova z let 1896–1917*.

⁴ Vilém Bitnar píše v doslovu patnáctého vydání *Paní komisarky*: „Monumentální národní obraz ‚Paní komisarka‘ je první částí J. Š. Baarem zamýšleného a koncipovaného rozsáhlého letopisného celku, čtyřdílného nebo dokonce, jak se prof. Albert Pražák domnívá, pětidílného, u něhož ale Baar uskutečnil jen tři díly (Baar, 1949, s. 439).“ Z dalšího dílu, který se měl jmenovat *Svatba*, vyšel jeho zlomek pod názvem *Výlet na Výhledy*.

„10. května nesli jsme ji v Klenčí do hrobu. Při obřadech v kostele, ukazuje na pracovitý, bohabojný život této české selky, několika slovy dotkl jsem se té vzácné okolnosti, že matčiny ku podivu moudré zásady, výroky zachovává syn-spisovatel v povídkách, a tak že teta Holubovic z Klenčí na dlouhé věky poslouží našemu národu svými zkušenostmi a sentencemi, které jí – milé stařence – jen jen od úst přšely. Doložil jsem: ‚Baar píše novou povídku: Naše máma.‘ Jindřich mi po řeči v sakristii pohnutě děkoval: ‚Co’s řekl, vykonám.‘ Do svého zápisníčku: ‚Návštěvy‘ ještě týž den doma si zapsal: ‚Teplý mluvil o mé matce. Mluvil dojemně a srdečně, jak Francek dovede. Uložil mi tam napsati knihu, která se musí jmenovat: Naše máma. Těžká povinnost, ale splním ji – dá-li Bůh‘ (Baar, 1950, s. 468).“

Všemi zamýšlenými romány měla procházet postava Baarovy matky od dětství, stejně tak se od prvního dílu objevuje i jeho otec.

První díl *Paní komisarka* vyšel v roce 1923, o rok později *Osmáčtyřicátníci* a poslední *Lůsy* v roce Baarovy smrti. Baar zde zužitkoval vše, co se o Chodsku dozvěděl během svého několikaletého studia chodského folkloru.

Dějový rámec knih tvoří spor mezi sedláky o rozdělení královské lesy, které si začali Němci a panští úředníci nárokovat. Popíráním práv sedláků a změnami zažitých poměrů dochází k rozkladu společenských konvencí a zažitého pořádku, vzniká chaos a rozvíjí se další spory. Nastávají problémy i v organizaci oslav katolických svátků a selské práci, také a je přerušena dlouhotrvající spolupráce mezi sedláky a chalupníky.

Příběhem prochází několik postav, především jsou to sedláci se svými rodinami. Nejvíce pozornosti se věnuje rodině sedláka Krále, jehož nejstarší dceři Hanýžce byla předobrazem právě Baarova matka. Dále je tu rodina Klikova se synem Martínkem, který se měl v nedokončeném díle stát Hanýžčiným manželem. Kromě sedláků je tu výraznou postavou vlastenecky a pokrokově smýšlející farář Fastr, který se kvůli své obrozenecké činnosti znelíbí církevní vrchnosti. Také se občas objevuje Božena Němcová, po které je pojmenován první díl románové trilogie *Paní komisarka*.

V prvním dílu románové trilogie *Paní komisarka* se dostáváme do doby před revolučním rokem 1848⁵. To napovídá i jeho podtitul *Chodský obrázek z doby předbřeznové*. V Klenčí se začínají rozvíjet spory mezi místními sedláky, kteří jsou zde nositeli morálních a vlasteneckých hodnot, a německou vrchností sledující především svůj vlastní prospěch.

⁵ O dění roku 1848 a roli církve v něm píše Martin C. Putna v knize *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. Zdůrazňuje úlohu části českých katolických kněží při organizaci nevydařené revoluce. Jejich revoluční snahy přispěly k rozkolu uvnitř katolické církve na našem území. Revoluce se většinou účastnili kněží, kteří toužili i po změnách uvnitř katolické církve a sblížení se církve s českým lidem. To se nelíbilo jejich nadřazeným, oproti tomu s reformními snahami výrazně sympatizoval například Karel Havlíček Borovský.

V poslední kapitole je zničen smluvní kámen, který potvrzoval právo sedláků na hospodaření v místních lesích.

Druhý díl *Osmáčtyřicátníci* zachycuje oproti *Paní komisarce* kratší časové období. Vztahy jsou zde již vyhrocené a spor se promítá do každodenního života zdejších obyvatel. Tento díl románu věnuje Baar svému otci: „Vzpomínám naň často, ale dosud nikdy jsem si tak neujasnil, co pro mne znamená jeho život a smrt, jako když jsem psal tuto knihu. – Posvěcuji ji proto celou jeho památce (Baar, 1924, s. 5).“ Píše před začátkem samotného příběhu.

Lůsy jsou posledním dílem *Chodské trilogie*, kterým však Baar neplánoval zakončit svou románovou sérii. Název románu odkazuje právě na královské lesy, které kdysi byly rozděleny mezi sedláky, pomocí losů, tedy nářečně „lůsů“ a které jsou teď zdrojem sváru.

Baar ve svých předchozích pracích využíval nářečí jako prostředku, který čtenáři více přiblíží svéráz prostředí, ve kterém se příběhy odehrávají. Jak si všimla Jaroslava Janáčková v knize *Stoletou alejí*, Baar v tomto případě nářečí používá jen velmi ojediněle, snad proto, aby příběh vyzníval více celonárodně než regionálně (Janáčková, 1985, s. 220). Přesto však nářeční slovo vkládá do názvu jednoho z románů.

Další, již nedopsaný díl, měl nést název *Svatba*. František Teplý vydal v roce 1933 u příležitosti postavení Baarova pomníku dochovaný fragment snad čtvrtého dílu pod názvem *Výlet na Výhledy*. Setkávají se tu nám již dobře známé postavy z předchozích dílů – spisovatelka Božena Němcová, její manžel komisař Němec a farář Faster. Jejich setkání doprovází rozhovor, ve kterém trojice obhazuje sounáležitost Chodského kraje Čechům, své argumenty opírá o historické události tohoto kraje a soustředí se na jejich význam pro celou českou historii.

I když podle dochovaných záznamů a svědectví Baarových přátel, plánoval spisovatel své vyprávění zakončit šťastným koncem, již zmíněnou svatbou dvou postav, které čtenář poznává od jejich dětství, kvůli brzké smrti autora končí trilogie naopak pochmurně. Jedna z nejsympatičtějších postav, sedlák Král, oplakává smrt svého vytouženého novorozeného synka.

Po Baarově smrti vyšla *Chodská trilogie* ještě několikrát. Některá léta vycházela bezprostředně po sobě, což nám může ukázat, jak byla Baarova trilogie mezi lidmi oblíbena a hojně čtena. Kromě čtenářského zájmu sklídl román úspěch i v literárních soutěžích. Například Vilém Bitnar k románu *Paní komisarka* uvádí: „Baarův román byl poctěn v úmrtní den Václava Beneše Třebízského cenou, udělenou ‚Svatoborem‘ z odkazu klecanského kaplana. Porota učinila své rozhodnutí jednomyslně (Bitnar, 1949, s. 441).“

1.3 Venkovský román

Chodskou trilogii můžeme zařadit k literárnímu žánru tzv. „vesnického“ či, jak preferuje *Encyklopedie literárních žánrů*, „venkovského románu“⁶. „Venkovský román je protikladem typicky městského a přítomnostního románu sociálního, kladoucího důraz na začlenění jedince do historické epochy a velkých sociálních celků a přitakávajícího (vzdor nezastíraným společenským rozporům) civilizačnímu vývoji (Mocná a kol, 2004, s. 673).“ Prostor venkova působí jako ideální místo pro skutečný a naplněný život, který nemíří k technologickému vývoji, spíše se opakuje v kruhu, tvoří ho práce určovaná ročním obdobím.

Charakteristickými znaky venkovského románu jsou: umístění děje mimo město, důraz na tradice, rodinu a vlastenecké či náboženské hodnoty, dále také konzervativnost, staví se do protikladu k moderní technologické společnosti. Snaží se zachytit charakter určitého kraje, s tím souvisí podrobné popisy exteriéru i interiéru, místních zvyklostí a společenského či soukromého života. Do jazykové roviny často proniká nářečí.

Venkovskou prózu u nás zvýznamnila a rozšířila Božena Němcová, mimo město se odehrává spousta jejích povídek, a především její nejznámější dílo *Babička* z roku 1855. Dalším autorem, kterého také uvádí *Encyklopedie literárních žánrů*, byl František Pravda, stejně jako Jindřich Šimon Baar, katolický kněz, který do svých povídek vkládal mravní ponaučení.

Venkovská próza našla své místo i v nově založeném Československu. V tomto období však došlo k výraznému posunu pozornosti směrem k městu, které bylo modernější a živelnější než vesnice. Tento zájem se promítnul i do literatury. V této době v oblasti umělecké literatury nebyla venkovská literatura příliš preferovaným literárním žánrem, přesto u lidových čtenářů byla stále velmi vyhledávaným čtivem. Mezi její autory patřily osobnosti, které se vymezovaly proti pragmatismu a s ním spojenému materialismu, a které zastávaly náboženské hodnoty, jejichž porušování vnímaly s obavami a jako předzvěst přicházející Boží odplaty.

⁶ Označení „vesnický román“ je dle názoru autorů *Encyklopedie literárních žánrů* nepraktické z toho důvodu, že poukazuje na prostor vesnice, zatímco „venkovský román“ odkazuje na jakýkoli prostor, který se nachází mimo město. (Mocná a kol., 2004, s. 672)

2 Ohlasy soudobé kritiky

Názory na tvorbu Jindřicha Šimona Baara se lišily s ohledem na příslušnost novin, ve kterých recenze vyšla, a osobnost jejího autora. Jinak jeho dílo vnímal okruh tradičních katolíků, jinak příslušníci Katolické moderny, jinak recenzenti, kteří se otevřeně ke katolické církvi nehlásili.

Dobová periodika je možné rozdělit do tří skupin: 1. lidé kolem *Lidových novin* a *Přítomnosti*, nejznámější jsou Karel Čapek a Ferdinand Peroutka; 2. literáti kolem levicového a krajně levicového, tedy komunistického, tisku jako například *Právo lidu*, *Rudé právo* nebo *Var*. Pro ně je typická proletářská literatura, poetismus a surrealismus; 3. katoličtí spisovatelé, kteří se vymezují proti pragmatismu a socialistické literatuře, jako příklad je možno uvést časopis *Archa*.⁷ My jsme však následující podkapitoly rozdělili s podle jiného klíče tak, abychom k sobě alespoň z části přidružili názorové skupiny, které dílo J. Š. Baara hodnotily.

2.1 Okruh Katolické moderny

Představitelé hnutí Katolické moderny se vymezovali vůči soudobé katolické literatuře, která byla charakteristická svou výchovnou a moralizující funkcí. Katolická moderna vznikla v roce 1895. Samotný pojem byl poprvé použit v časopisu *Naše doba* „s poukazem na vystoupení Sigismunda Boušky proti literární politice Vlasti (Putna, 1998, s. 290).“ Úzce souvisela s reformními snahami církve, pomocí kterých se měla církev přiblížit k nové době a jejím poměrům. Proto spisovatelé tohoto hnutí považovali za důležité přiblížit době i katolickou literaturu, aby byla schopná reagovat na rozvíjející se literární proudy.

Oproti moderním literárním směrům ale odmítali individualismus umělce, největší prioritou pro ně zůstává Bůh. Hnutí Katolické moderny se nesnažilo přinést nové podněty pouze do literatury, jejich činnost se projevovala ve snaze o reformy uvnitř katolické církve a společenské změny. Přidává se tak k modernistickým snahám, které se rozvíjely napříč Evropou.

Část umělců se snažila „pokračovat v domácích tradicích a inspirovat se folklórními zdroji (Opelík a kol., 1993, s. 681)“, tuto snahu reprezentoval např. Karel Dostál-Lutinov.

⁷ Viz. MACHALA, Lubomír et al. *Panorama české literatury*. Vydání první. Praha: Knižní klub, 2015. 2 svazky (607; 303 stran). Universum. ISBN 978-80-242-4818-9.

Spisovatelé Katolické moderny se seskupovali kolem časopisu *Nový život*, který redigoval Xaver Dvořák a po něm Karel Dostál-Lutinov. „Název časopisu odkazuje k Dantovi, jehož kult Katolická moderna intenzivně pěstila a coby vzor křesťanského umělce sobě i české veřejnosti stavěla“ (Putna, 1998, s. 298). Podle *Lexikonu české literatury* Katolická moderna nedokázala zcela naplnit svůj stanovený účel a na úroveň ostatních uměleckých směrů nikdy nedosáhla. „Jeho uměleckou nevýraznost podtrhuje i fakt, že na ni v žádném směru nenavazoval další vývoj, a to ani české katolicky orientované literatury“ (Opelík a kol., 1993, s. 681), odůvodňuje svou tezi autor hesla v *Lexikonu české literatury*.

Vilém Bitnar⁸ se v edičním doslovu k patnáctému vydání *Paní komisarky* z roku 1949 věnuje postavě Boženy Němcové, která i přesto, že první díl nese její jméno, není jeho hlavní postavou. „Spisovatel se tak daleko neodvážil (Bitnar, 1949, s. 439),“ její postava tu ale i přesto plní důležitou úlohu. Přináší naději a pozitivní emoce, tím si získává především sedláky. Svým zájmem o místní folklor podtrhuje jeho důležitost a upozorňuje na potřebu jej zaznamenat.

Bitnar si všímá problémů, které čtenářům román zprostředkovává. Jedná se o soukromé záležitosti jednotlivců a jejich rodin, nad nimi se tu ale vznáší společný problém pronikající do jejich životů. Chválí Baara za to, do jakých podrobností je schopný při popisu selského života zajít a s jakou pečlivostí sbíral historické materiály a také s jakým umem je dokázal ve svém díle využít. Baar pak skvěle nakládá zvláště s historickým materiálem o Boženě Němcové. „Láska a úcta k Boženě Němcové je hlavním rysem historického portrétu (...) Vzácné jsou rezervovanost a diskrétnost odstupu, který si jako beletrista ukládá (Bitnar, 1949, s. 440).“ To dokládá absence pasáží, které by se zaměřovaly na problémy samotné Němcové, jsou sice naznačeny, ale hlouběji je spisovatel nerozebírá. Chce ji čtenářům zprostředkovat jako horlivou a láskyplnou roznašečku obrozeneckých myšlenek.

Baarův román Bitnar nečte jen a pouze jako beletrizovaný chodský výklad dějin. Sice tu celonárodní a chodské historické události hrají důležitou roli, avšak spisovatel nahlíží do niter svých postav, aby na jejich příkladu ukázal, jak předbřeznovou dobu lidé prožívali a jak se dotýkala jejich obyčejných každodenních životů.

„Epické umění Baarovo projevuje se v díle především v kresbě charakterů osob (Bitnar, 1949, s. 440).“ Ve větší míře se zde objevují postavy sedláků, chalupníků i Němců. „Tyto figurky to také jsou, z nichž vyrůstá opravdu sytý obraz, plný ruchu a života“ (Bitnar,

⁸ I když text vyšel několik let po Baarově smrti, zmiňujeme ho zde, protože Vilém Bitnar se k odkazu Katolické moderně otevřeně hlásil (viz výše).

1949, s. 441), což se ukazuje v momentech, kdy jsou ukázány buditelské snahy, které reprezentuje především výše zmíněná Božena Němcová a farář Faster.⁹

Jako většina dále zmíněných recenzentů a literárních vědců si i Vilém Bitnar všímá Baarovy pozoruhodné schopnosti věrohodně popsat a zprostředkovat vzrušující příběh, vyličit své postavy, ale především místy až poeticky podat obraz chodské přírody.

2.2 Katolická recepce

Dílu Jindřicha Šimona Baara se opakovaně věnovali recenzenti z okruhu časopisu *Archa*¹⁰ založeného Karlem Dostálem-Lutinovem. Brzy po založení se stala jeho vydavatelem Družina literární a umělecká¹¹.

Časopis věnoval svou pozornost nejen katolické literatuře, ale recenzovaly se zde nově vydávané knihy napříč různými žánry a okruhy, z kterých jejich autoři vzešli. V knize *Česká katolická literatura 1848–1918* Martin C. Putna popisuje přístup k literární kritice, který praktikovala *Archa*, a zmiňuje se i o konkrétních problémech, které měla s Baarovým dílem:

„Kritika Archy se netají tím, že umělecká pochybení či trefy reflektovaných děl jsou jí věci druhořadou: Její hlavní starostí je náboženské, či protináboženské a morální, či nemorální vyznění. (...) Střežení morálky literatury a literátů známe už od dob Vlasti. Archa se však, v českých zemích zřejmě jako první, obrací s podezřením a skrupulemi i „dovnitř“, vůči té literatuře, která se ke katolicismu sama hlásí: Opakovaně vyjadřují obyvatelé Archy své rozpaky například nad dílem Baarovým. Chtěli by Baara harmonického, idylického, cimburovského, pročež pohoršeně odmítají všechny knihy, v nichž Baar reflektuje kněžské problémy, v nichž se projevuje jako reformista (Putna, 2017, s. 567).“

Od roku 1924 byl redaktorem *Archy* Emanuel Masák¹², který funkci převzal po Vilému Bitnarovi, a byl to právě on, kdo recenze k Baarově *Chodské trilogii* napsal. V nich,

⁹ Vilém Bitnar se zde rozsáhleji vyjadřuje k postavě faráře Jakuba Fastra, tuto část však uvádíme níže v souvislosti s recenzí Emanuela Masáka uveřejněné v časopisu *Archa*.

¹⁰ Byla založena v roce 1912 v Prostějově. Měla nahradit katolický časopis *Nový život*. Od roku 1918 přesídlila do Olomouce. Tam byla vydávána až do roku 1948, kdy bylo její vydávání zakázáno nově nastoupeným komunistickým režimem. „Časopis nepodchytil ani významnější talenty moderní české literatury katolické a zůstával stranou literárního dění (Opelík a kol., 1985, s. 80).“ Několikrát se změnil její podtitul, v době, ze které z ní citujeme, nesla podtitul: *Měsíčník pro literaturu, umění, kulturu a život*.

¹¹ Byla činná v letech 1913 až 1949. „U jejího založení stál katolický kněz a novinář Ladislav Zamykal, který měl blízko k myšlenkám Karla Dostála-Lutinova. Jednalo se o sdružení především moravských katolických umělců různého zaměření, kteří se snažili dostat katolické umění do kultury národní úrovně, aktualizovala barokní tradici české kultury (Opelík a kol., 1985, s. 603).“ Její členové se cítili přehlížení při udělování literárních cen a bojovali za své zastoupení v porotách, které ceny udělovaly. Do Družiny literární a umělecké patřil např. Vilém Bitnar, Emanuel Masák nebo Sigismund Bouška.

¹² Emanuel Masák (*25. 12. 1883 – †24. 9. 1964) byl katolický kněz, který se kromě literární kritiky věnoval také psaní prózy a poezie. Vystudoval polonistiku a přeložil do češtiny několik polských děl. Aktivně se

zvláště pak v recenzi na *Paní komisarku*¹³, můžeme jasně číst to, co Martin C. Putna uvádí ve své knize. Recenzent chápe hlavní účel Baarova románu ve snaze zprostředkovat současným lidem již aspoň z části zaniklé chodské tradice a vyličit celkový charakter představovaného kraje. Proto chválí kněze-spisovatele za realistické popisy selského života a vidí zde podobnost v zacházení s ročními obdobími, která jsou použita „aspoň částečně (...) jako symbol lidského a národního života (Masák, 1924, s. 26),“ s čtyřdílným románem *Chłopi* od polského spisovatele Władysława Stanisława Reymonta. Každý díl románu nese jméno jednoho ročního období.

Masák spatřoval problém v osobě faráře Fastra, „jehož postava je vlastně nejpevnější kostrou celého obrazu (Masák, 1924, s. 26),“ proto možná dostal v recenzi i téměř polovinu jejího prostoru. Bylo mu vyčteno, že je pro něj důležitější šíření vlastenecké myšlenky než

zapojoval do literární činnosti na Moravě. Pracoval v několika katolických novinách a časopisech. Byl redaktorem *Archy* od roku 1924 a od roku 1930 *Našeho domova*. V roce 1924 se stal předsedou Družiny literární a umělecké. Nepatřil mezi stoupence hnutí Katolické moderny a reformačních snah, ale tvorbě autorů zastávajících tyto myšlenky se věnoval. Jeho nejznámějším dílem je román *Šimon Stylista*, který nejdříve vycházel časopisecky na pokračování a vypráví příběh o knězi, který i přesto, že žije v době snah o církevní reformaci, nakonec zůstává věrný církvi.

¹³ S touto recenzí polemizuje Vilém Bitnar, jehož text k tomuto románu najdeme jako doslov v patnáctém vydání *Paní komisarky*. Bitnar s částí svého textu, tou částí, která se týká postavy kněze a klenečského administrátora Fastra, pracuje tím způsobem, že používá velmi podobné větné formulace jako Emanuel Masák ve své recenzi, avšak s jedním nepřehlédnutelným rozdílem. To, co Masák kritizuje nebo vůči čemu se vymezuje, v Bitnarově podání čtenář nevnímá jako problém, ba naopak. Bitnarův text působí, jako by jeho autor chtěl doplnit to, co se Masák z nějakého důvodu ve své recenzi rozhodl neuvést, čímž postavě kněze Fastra uškodil. Z obou textů tak získáme zcela jinou představu o této pro román klíčové postavě. Oba texty pro srovnání uvádíme v těsné blízkosti, zatímco se zde jedná o téměř polovinu otištěného textu, z Bitnarovy práce citujeme jeden odstavec.

Emanuel Masák píše: „Buditelem národního uvědomění jest tu hlavně farní administrátor Faster, jehož postava je vlastně nejpevnější kostrou celého obrazu. Spisovateli je sympatická již proto, že mohl do ní vhodně i méně vhodně vložit i leccos z ‚reformních‘ snah českého kněžstva. K některým dospívá Faster sám, k jiným přivádí ho – B. Němcová, jež s ním několikrát hovoří o poměru českého kněžstva k lidu, o celibátu, a zvláště také o Havlíčkovi a jeho proticírkevních epigramech. Celkem jest Faster známým typem osvětského kněze nadšeného vlasteneckou myšlenkou, jenž pracuje mezi lidem obvyklými způsoby: besedami, časopisy, loutkovým divadlem atd. Po stránce náboženské vidíme ho jen bojovati stroze proti pověrám a pořádání vánoční slavnosti – ovšem zase s postranním úmyslem, získati si přízeň lidu, aby dostal faru. Osobní sobecké zájmy vystupují u něho i jinak často v popředí. Vlasteneckou činností popudí proti sobě patrona, faru dostane jiný a Faster odchází roztrpčen: je zklamán i nezdarem své osvětské práce mezi lidem, jenž se zabere vášnivě do sporu mezi sedláky a chalupníky, zapomene na besedy a knihy a vzruší se jedině divokým veselím masopustním (Masák, 1925, s. 26–27).“

V Bitnarově doslovu čteme toto: „Mnohem složitější a agilnější postavou jeví se v románě býti *Jakub Faster*, klenečský administrátor, jehož postava je vlastně nejpevnější kostrou celého díla. Tento kněžský buditel národního uvědomění byl Baarovi jistě sympatický již proto, že mohl do ní vložit i leccos z ‚reformních‘ snah českého kněžstva. Zejména Němcová hovoří s ním několikrát o poměru českého kněze k lidu, o celibátu, o Havlíčkovi a jeho proticírkevních epigramech. Celkem jest Faster známým typem osvětského kněze, nadšeného vlasteneckou myšlenkou, jenž pracuje mezi lidem obvyklými způsoby besed, časopisů, loutkových divadel a deklamací, jakož i počestvováním božihodových zpěvů. Zároveň bojuje proti starým pověrám a zanedbávání školy. Jako zastávce selského stavu před germanizujícími úřady popudí proti sobě ředitele státního panství, takže faru klenečskou obdrží jiný kněz, méně o osadu zasloužilý, ale ovšem národně bezcharakterní. Faster pak odchází z Klenčí roztrpčen do Domažlic k svému bratru vikárovi. Selský lid mu zůstává věren a kočár odjíždějícího kněze doprovází skvělým banderiem až do Domažlic (Bitnar, 1949, s. 440–441).“

jeho kněžský úřad a starost o spásu farníků. „Po stránce náboženské vidíme ho jen bojovati stroze proti pověrám a pořádati vánoční slavnost – ovšem zase s postranním úmyslem, získati si přízeň lidu, aby dostal faru (Masák, 1924, s. 27), “ oproti tomu jeho aktivity spojené s osvěcenskými a vlasteneckými myšlenkami dostává více prostoru, věnuje se pořádání besed, distribuci časopisů a velké sympatie u něj vzbuzuje i loutkové divadlo, na které se přijde podívat téměř celé městečko.

Celkově však knihu hodnotí spíše kladně, i když některé pasáže, zvláště ty popisné, považuje za zbytečně zdlouhavé. Příkládá to za vinu domnělé Baarově snaze spojit v knize funkci naučnou s funkcí uměleckou. Jindy se zase Baarovi daří psát dramaticky a tehdy příběh překypuje životem. Proti *Paní komisarce* staví ale jeden z Baarových předchozích románů, *Jana Cimburu*, na jehož kvality podle Masákova názoru román *Paní komisarka* nestačí.

U recenze knihy *Osmáčtyřicátníci* si všímá zvláště nepřikladné zbožnosti sedláků: „Jejich náboženství je zvykové, povrchní, jest jen jakýmsi posvěcením přírodních zjevů (Masák, 1924, s. 205).“ To si podle něj uvědomuje i Baar a prezentuje zde svůj strach, aby se Chodové jednou křesťanského náboženství nezřekli úplně. Emanuel Masák opět spisovatele chválí za jeho schopnost až poeticky popsat přírodu a za jeho chápání souvislostí mezi ní a jejím vlivem na život místních sedláků.

Kromě časopisů zaměřených na literaturu a umění najdeme zmínky o Baarovi a jeho díle i v časopisech, které se literatuře primárně nevěnovaly a byly určeny kněžím, kterým zprostředkovávaly důležité informace z dění v církvi. Obsáhlý nekrolog napsal do *Časopisu katolického duchovenstva*¹⁴ Baarův přítel, jak dokládá jejich korespondence¹⁵, kněz František Špalek. Značnou část textu věnuje Baarově spisovatelské činnosti, píše o jeho vlastenectví a lásce k Chodsku. Poukazuje na fakt, že kněz a spisovatel v jedné osobě, ve svých farnicích i čtenářích pěstoval jak vlastenecké uvědomění, tak ve stejné míře zdůrazňoval i potřebu „živé víry“ (Špalek, 1925, s. 693).

Ocenil spisovatelovo realistické vyprávění. „Osoby svých povídek a románů vykreslil tak věrně, jak je viděl. Ty své figurky vyřezal ze dřeva, věrně do posledního detailu a nechal je tak, nelepil na ně barvičky fantazie, postavil je do prostředí jich stavu, jich práce, cítění a okolí, a pozadí okrášlil folklorem (Špalek, 1925, s. 695).“ Zmiňuje dále jakéhosi

¹⁴ Časopis vycházel pod Svatovítskou kapitulou a „od 1921 byl přímo orgánem teologické fakulty pražské univerzity (Putna, 2017, s. 258).“ Byl katolickým tiskem určeným především kněžím, kteří z něj čerpali notnou dávku důležitých informací potřebných pro své působení. Psali sem také přímo katoličtí biskupové.

¹⁵ Viz ŠPALEK, František, 1920–1925, ŠPALEK František Baaroví J. Š., Literární archiv Památníku národního písemnictví, Litoměřice.

kritika, který měl prohlásit v souvislosti s Baarovými prózami, že se folklor do románů nehodí. S tímto tvrzením nesouhlasí, ba naopak folklor v Baarových prózách vnímá jako prostředek realistického dokreslení jeho příběhů.

Špalek oceňuje Baarovu pečlivost při práci s historickými postavami, které svědomitě studoval, aby si mohl být jistý, že to, co píše, je skutečně pravda. I Špalek si všímá Baarova vztahu k přírodě, díky kterému ji spisovatel dokáže umně vyličit. Dále také poukazuje na dětské postavy v prózách: „Obrázky dětí v jeho povídkách a románech jsou nejpěknější a nejpoutavější (Špalek, 1925, s. 696).“ Zmiňuje se i o Anně Baarové, která syna v jeho práci podporovala. Od ní také získal celou řadu informací o chodském folkloru.

2.3 Recepce v nekatolických médiích

V této podkapitole se zaměříme na první skupinu tisku, který jsme uváděli na začátku druhé kapitoly, a také na práce kritiků a literátů, kteří se ke katolické církvi, ať už ke konzervativní části nebo k stoupencům Katolické moderny, otevřeně nehlásili.

V *Lidových novinách* z 24. října 1925 vyšel Baarův nekrolog. Jeho autor připomíná Baarovy básnické začátky, tyto práce ale za hodnotné nepovažuje. „Význam z jeho početné a rozsáhlé beletrie mají jenom jeho románové obrazy kněžské a zvláště jeho chodské romány (*Lidové noviny*, 1925, s. 4),“ dále se zde poukazuje na přínos, jakým Baarova prozaická tvorba pro českou literaturu byla. Autor nekrologu Baarův realistický styl psaní označuje jako „věrný a klidný realismus (*Lidové noviny*, 1925, s. 4).“ V jeho starších prózách si všímá výchovné funkce, která v pozdějších pracích už nehraje tak důležitou roli. Za vrchol Baarovy tvorby považuje, stejně jako výše zmíněný Emanuel Masák, román *Jan Cimburá*.

O románech *Chodské trilogie*¹⁶ píše: „poslední dobu vložil Baar mnoho dokumentárně národopisného bohatství, mnoho kulturně historického důmyslu do cyklických obrazů z Domažlic a okolí na sklonku i v západu doby předbřeznové *Paní komisarka* a *Osmačtyřicátníci* (*Lidové noviny*, 1925, s. 4).“ O románu *Paní komisarka* pak uvádí, že se jedná o dílo, ve kterém je v popředí postava Boženy Němcové. Ta je sice uvedena v titulu knihy, ale takováto formulace navozuje dojem, že by měla být i hlavní postavou románu, tomu tak však ve skutečnosti není. Klady Baarovy tvorby zaměřené na selský život na Chodsku vidí autor textu i v tom, že spisovatel pouze nevypráví příběh, ale je „teplým a láskyplným malířem mravů a hloubavým objevovatelem mravních sil jihočeského sedláka (*Lidové noviny*, 1925, s. 4).“ Na způsob, jakým je líčena Božena

¹⁶ Respektive o dvou prvních románech, poslední román *Lůsy*, vyšel až po Baarově smrti

Němcová a jakým jsou čtenáři představeni sedláci, se zaměřuje většina recenzí. Námi citovaný nekrolog pokračuje v duchu těchto kritických postupů.

V plzeňském měsíčníku *Pramen*¹⁷ vyšla recenze na *Paní komisarku* z pera Jana Vrby, který byl v tom roce redaktorem listu. Již v úvodu své recenze Vrba tvrdí, že román *Paní komisarka* je jednou z Baarových nejlepších prací, avšak vidí zde jednu dost zřetelnou chybu a cituje románovou repliku Boženy Němcové při rozhovoru s farářem Fastrem, kdy Němcová nazývá vzhledem k okolnostem Fastrovu kněžskou službu „mrakem“, který visí mezi ním a Klenčím. „A to je věta, která se mi snad z celé objemné knihy vryla nejlouběji do paměti, neboť celá tato kniha je jediným důkazem toho, že mrak kněžství doléhá těžce i na Baara (Vrba, 1923, s. 139).“ Vrba je přesvědčen, že kdyby nebylo Baarova kněžského povolání, jeho umělecká kariéra by byla o poznání jednodušší a spisovateli by se dostalo většího uznání.

Farář Faster zde podle Vrby plní z velké části úlohu autorova alter ega. Spisovatel do jeho postavy promítá všechny své kněžské útrapy a vlastenecké citění. Vnímá ho jako charakter, který přes svou výraznost neumožňuje Boženě Němcové, aby dostala větší prostor a mohla se tak stát hlavní hrdinkou románu, který nese její jméno. Jakub Faster se „stává vlastním hrdinou románu a nositelem celé dějové akce (Vrba, 1923, s. 139).“ *Paní komisarku* označuje za jedno z nejlepších Baarových děl, přesto upozadění Boženy Němcové považuje za nepřehlédnutelný problém, který kazí uměleckou hodnotu celého románu.

Příběh dvou dětí, z nichž se podle autorova plánu jednou měli stát manželé, Hanýžky a Martínka vnímá Vrba jako příjemné osvěžení jinak vážného příběhu. Přiznává Baarovi um skvěle skloubit více dějových linií v jeden fungující celek a dostat do něj všechny informace, které si autor předsevzal předat čtenářům bez toho, aby se stal příběh nudným a zdoluhavým. Tím obohacuje českou literaturu, ve které takový příklad záživné práce s historickými údaji nemá podle názoru recenzenta obdoby.

Baarův blízký vztah k domovině a její odborná znalost se silně promítly zvláště do *Chodské trilogie*, toho si je Vrba víc než dobře vědom. Zastává názor, že román svým pravdivým líčením chodské národy a historie je přínosem tomuto regionu, proto by si Jindřicha Šimona Baara mělo Chodsko vážit.

¹⁷ Vycházel v letech 1920–1928, byl věnován literatuře a kulturnímu dění. I přesto, že se jednalo o regionální tisk, dosáhl brzy celonárodního ohlasu. Cílem *Pramene* bylo „stát se novým typem krajinského kulturního listu celonárodního dosahu, nezátíženého provincialismem, určeného autorům všech generací a usilujícího o uměleckou i politickou nestrannost (Opelík a kol., 2000, s. 1054).“

Vydání *Paní komisarky* zaznamenává i *Topičův sborník* z roku 1923. I když se o románu pojednává jen ve zkratce, dílo je představeno pozitivně. Autorem tohoto textu je Václav Brtník, který je zde podepsán zkratkou „vb“. Klade důraz na spisovatelovu znalost krajového svérázu a způsob vykreslení charakteru Boženy Němcové. O rok později při představení *Osmáčtyřicátníků* říká, že se Baarova „kronika milovaného kraje (...) staví na roveň (...) Holečkovým Naším (Brtník, 1924, s. 423),“ ke kterým je román přirovnáván i v jiných pracích. V nekrologu z roku 1925 o J. Š. Baarovu zase jiný autor píše, že je „předchůdcem Vrbovým (Brtník, 1925, s. 42),“ který se také v literatuře věnoval Chodsku a Chodům.

V doslovu v prvním vydání *Paní komisarky* poukazuje Václav Brtník na Baarovu dualitu – kněz a zároveň spisovatel, která Baarovi komplikuje cestu k dosažení zaslouženého úspěchu v jeho literární činnosti. Píše: „jedné, pokrokové straně čtenářstva je kněžské povolání autorovo zdánlivou zárukou konservativnosti, a tato část a po ní i jiní odvraceli se od jeho knih, málo jich četli (Brtník, 1923, s. 465),“ mezi jeho spolubratry se mu však dostalo nebývalého uznání. Tento okruh čtenářů nebyl ale tak velký, aby jejich kladný názor byl brán v potaz u širší veřejnosti. Baar proto nedošel takovému uznání, jaké si podle Brtníka právem zaslouhoval.

Podobně jako výše zmíněný Emanuel Masák si všímá, jakou roli v *Chodské trilogii* hraje střídání ročních období a jak se promítá podzim a zima do *Paní komisarky* a jaro do chystaných *Osmáčtyřicátníků*.

V nekrologu v časopisu *Lumír* se o Baarovi píše, že se jedná o „nejvýznamnějšího autora z Lutínovovy Katolické moderny (*Lumír*, 1925–1926, s. 439).“ O jeho prózách z chodského prostředí autor nekrologu tvrdí, že nesou dokumentární charakter. „Baar byl zaníceným strážcem mizícího chodského svérázu (*Lumír*, 1925–1926, s. 439),“ stejné snahy věrně zachytit obraz popisovaného kraje spatřuje i v literárních pracích Boženy Němcové nebo Karla Václava Raise.

V roce 1927 *Literární rozhledy*¹⁸ uveřejnily text Františka Tichého o Jindřichu Šimonu Baarovi. Pojednává o spisovatelově talentu věrně pospat krásy přírody a důvěryhodném představení prostředí a postav. „Obrázky Jindřichovy tak odpovídají životu, pravdě, že pobaví, utiší a ukonejší chtivost nejvybranějšího čtenáře, protože mu otevírají kouzla jeho vlastního dětství, mládí, mužného a stařeckého života (Tichý, 1927,

¹⁸ Celým názvem *Literární rozhledy: měsíční zprávy o knižních novinkách, vydány členy Spolku českých knihkupců a nakladatelů*. Vycházely v letech 1907–1914 a po několikaleté pauze v letech 1923–1931. Zabýval se literaturou a zvláště knihami vydávanými sdružením českých knihkupců a nakladatelů.

s. 219).“ Také si všímá, že kromě realistických pasáží, do díla vstupuje i osobnost samotného autora. „Proto se kniha chodského barda každému líbí, že čte a čte, až dočte skoro jako jedním dechem, že ani nepozoruje, jak nenápadně mu z ní vystupuje soudce a karatel, jenž mu nemilosrdně vyčte a ošlehá, co z lidu nepěkného naň spadlo a ,nemá mezi hodnými Čechy ani být‘ (Tichý, 1927, s. 219),“ píše Tichý. Nevidí však na zmiňovaném způsobu práce s textem nic špatného, naopak právě toto může být jedním z důvodů, proč je kniha u čtenářů oblíbená.

V uvedených pracích je patrná akcentace realistických tendencí. Autoři chválí život a dynamiku Baarových příběhů, které nejsou pro realistické vesnické romány typické. Vzrušení vyplývá ze sporu o lesy. Zároveň jsou v románech líčeny typické práce a činnosti chodského lidu ve snaze popsat život Chodů v době kolem revolučního roku 1948.

Baar se nebojí nahlížet do nitřní své postavy, vyjma Boženy Němcové, u ní dle výše uvedených prací dbá na věrné historické zobrazení. Nesleduje přímo její život, ale jaký dopad mělo její působení na chodský kraj a lid. Ne všichni recenzenti se shodují v tom, jestli bylo Baarovo rozhodnutí z Boženy Němcové neudělat hlavní postavu trilogie nebo alespoň prvního románu správné. Diskutabilní je také postava faráře Jakuba Fastra, která budila silné emoce zvláště u katolických literátů, kteří nesympatizovali s hnutím Katolické moderny.

3 Recepce ve dvou totalitách

3.1 Baarovo dílo v době nacismu

Během druhé světové války byli sice odváděni do koncentračních táborů i duchovní, nebyly však podnikány systematické kroky proti křesťanským církvím, jednalo se spíše o jednotlivce, kteří se znelíbili nacistickému režimu. „Taktéž katolická literatura byla tolerována, (...) její význam spíš vzrůstal. Katolické kulturní časopisy (Akord, Řád, Na hlubinu) vycházely déle než většina ostatních českých kulturních časopisů (Putna, 2017, s. 71).“ Jak dále uvádí Martin C. Putna, je otázka, jak by se nacistický režim postavil k církvím v následujících letech, jakmile by se vypořádal se svými prioritními nepřáteli.

Po nástupu nacismu a zabrání Sudet Německem se režimu Baarův literární a sběratelský odkaz příliš nehodil. Baar nejenže byl vlastenec, který se otevřeně hlásil k českému národu, ale také považoval Chodsko za neodmyslitelnou součást Čech. Tím se jeho myšlenky zásadně lišily od tezí nacistů, kteří tvrdili, že Sudety mají zákonitě patřit Němcům. I z toho důvodu nebylo vhodné, aby český lid četl Baarovy vlastenecké knihy a navštěvoval jeho muzeum s chodskou folklorní sbírkou.

Profesor Albert Pražák¹⁹ v doslovu k *Paní komisarce* z roku 1946 se ve zkratce vyjádřil k tomu, co se s Baarovým dílem a celým jeho odkazem za války dělo. Chválil Hanu a Jaroslava Štěpánkovi za prozíratelnost, s jakou přistoupili k vydávání spisovatelových prací. Jako by tušili, co s sebou mohou Němci přinést, narušili Baarovy pokyny a rozhodli se dílo vydávat s ohledem na situaci. Němci brzy zabavili Baarovu literární pozůstalost a vše, co ve své závěti odkázal městečku Klenčí. „Baarův hrob se ocitl v cizině, jeho pomník na Výhledech byl rozbořen, jeho rodná půda němčena a jeho dílo oklešťováno a konečně zakazováno (Pražák, 1946, s. 8).“

V letech 1937 až 1941 vydávala Baarova společnost čtyřikrát ročně *Věstník Baarovy společnosti*²⁰, jehož odpovědným redaktorem byl právník a správce Baarovy literární pozůstalosti Jaroslav Štěpánek. Součástí *Věstníku* byly studie a zprávy jak o J. Š. Baarovi, tak o jiných spisovatelích, o které se členové Baarovy společnosti zajímali. V roce 1939

¹⁹ Toho času profesorem dějin české literatury na Univerzitě Karlově v Praze.

²⁰ „Úkolem Baarovy společnosti dle § 2 stanov je především: sledovati tvorbu J. Š. Baara a všech národně a osvětově významných osobností Chodska a šířiti znalost jejich díla, odborně soustavně studovati chodský kraj, přírodní podmínky pro jeho povznesení, dějiny jeho osídlení, tradici a program jeho kulturního a hospodářského vývoje a uplatňovati v tomto krajovém okruhu myšlenku regionalismu v její plnosti kulturní a hospodářské (*Věstník Baarovy společnosti*, 1939, s. 16).“

v jednom z věstníků vyšla k 70. výročí narození Jindřicha Šimona Baara studie Jaroslavy Tiché²¹ *Regionalismus v Baarově díle*. V ní autorka zastává názor, že se Baar snaží vyvážit rozumovou a citovou stránku svých děl, ale nedaří se mu to. Rozum opakovaně zůstává upozaděm. Spisovatel se také podle Tiché snaží vystihnout ideálního křesťana, který tedy nejen žije vírou, ale také tradičním životem typickým pro místo, na kterém žije, zároveň je vlastenecky uvědomělý.

Již výše zmíněná část recenzentů sdílela názor, že Baar se nijak nesnažil zůstat pouze chodským spisovatelem. Svými příběhy z Chodska chce poukázat na jejich aktuálnost i mimo líčený region a zároveň na jeho význam. K této skutečnosti se vyjadřuje také Jaroslava Tichá. I přesto, že Baar „užívá chodského nářečí nebo volí látky a typy chodské (Tichá, 1939, s. 3),“ není pouhým regionálním spisovatelem, protože chodské prostředí používá jako pozadí, na kterém demonstuje jeho současné nebo historické problémy. Teprve díky nim vidíme, jakou významnou roli Chodsko hrálo pro celý český národ. Svůj kraj zprostředkovává Baar čtenářům „v jeho idealizované podobě, zároveň však chtěl i přispěti k hlubšímu jeho poznání (Tichá, 1939, s. 3).“ Jaroslava Tichá vnímá Baarovu potřebu zaznamenat tradiční charakter kraje, než se promění vlivem moderní doby. Obecně velkou část prozaické tvorby Jindřicha Šimona Baara si vykládá jako „beletristické upozornění na sociologické problémy (Tichá, 1939, s. 4).“ Především zde zmiňuje jeho povídky.²²

Baarovo dílo a jeho odkaz nebyly zakázány ihned po nástupu nového režimu. Brzy ale bylo jasné, že se nacistické tendence nebudou schopné s Baarem smířit. Práce o chodském spisovateli vycházely jen v prvních letech druhé světové války. *Chodská trilogie* v těchto letech nevyšla, nebo jsme dané vydání nedohledali. Poslední námi dohledané vydání je z roku 1940, k dalšímu došlo až po konci druhé světové války. Pokud se jedná o práce pojednávající o Baarovi a jeho literární činnosti, věnovali se jim především autoři kolem Baarovy společnosti.

²¹ Autorka také napsala studii *Božena Němcová v díle J. Š. Baara*, ve *Věstníku Baarovy společnosti* byly otištěny úryvky dvou recenzí, které obsahovaly kritický pohled na tuto práci. Ve své práci se zabývala Baarovým pojetím této konkrétní historické postavy v jeho *Chodské trilogii*. Porovnávala jeho pojetí s pracemi jiných autorů a došla k závěru, že Baar byl v tomto pokusu neúspěšnější a podal nejvěrohodnější obraz obrozenecké spisovatelky, i když bylo nutné provést změny, aby bylo docíleno zamýšleného uměleckého vyznění díla. Na tuto studii Jaroslavy Tiché vyšla v roce 1941 recenze v *Národní politice*, tu otiskl i *Věstník Baarovy společnosti*. Recenzentem byl doktor Josef Párta. Dále byla citována recenze doktorky V. Megové: „Jaká pečlivost, láska a zevrubná znalost vedla autorku k této studii, jak hutná, obsahově zajímavá a potřebná pro důkladnější studium jak Baarova, tak díla paní Boženy jest tato sličná publikace (Megová, 1941, s. 24).“

²² Z dopisu J. Š. Baara Františku Tichému: „Cítím, nenapiší-li to sám, že už po mně to nemůže napsat nikdo jiný, protože nezachytil to, co já viděl ve svém dětství na své vlastní oči (Dopis, 1923, 109/41).“

3.2 Mezi válkou a komunistickou totalitou

Po konci druhé světové války byl obnoven Baarův zničený pomník na Výhledech. Při té příležitosti podruhé vyšel fragment dalšího dílu *Chodské trilogie*, který před válkou připravil k tisku František Teplý, pod stejným názvem jako kdysi, *Výlet na Výhledy*. Torzo rozepsaného románu *Svatba* vyšlo 5. července 1947.

Jak již bylo zmíněno výše, v krátkém úryvku postavy vysvětlují, proč chodský kraj patří k českému území. Po konci války a návratu Sudet Čechům mohlo být toto vydání chápáno dost symbolicky. To, co nejen chodský lid během války nemohl nahlas vyslovit, vkládá několik let mrtvý autor do úst svým postavám. Jeho próza tak zůstává živá i po letech od jejího napsání a prvního vydání.

Baarovo vlastenectví se zřetelně ukazuje i zde, v jedné z Fastrových replik můžeme číst: „My, kteří zde stojíme v této chvíli, jsme nejen nejzápadnější Češi, ale i Slované“ (Baar, 1947, s. 6).“ Vymezuje se přímo i proti Němcům a vyjadřuje svou hrdost, že jsou Češi pevní v zachování své národní tradice a svého češství. Zvláště pak Chodové v obraně českého národa hráli v minulosti významnou roli: „my jsme se neponěmčili a už také se neponěmčíme. Tu jsou naše lesy a jejich národnostně obranný význam. Střežili je dlouho a věrně Chodové. Vybírali na cestách cla i mýta, bránili je královským průvodům, kupeckým vozům, poselstvím měst dávali v nich čestnou bezpečnou stráž, žili v nich i umírali. – Až jim je vzali“ (Baar, 1947, s. 8), vkládá Jindřich Šimon Baar obhajobu sounáležitosti svého lidu k Čechům do úst jedné ze svých postav.

V poválečné době vyšla opět *Chodská trilogie*, a to hned rok po konci války. Doslov k prvnímu dílu napsal profesor Albert Pražák. Kromě připomenutí toho, co se dělo s Baarovým odkazem během nacistické okupace, se zde vyjádřil k době, do které Baar zasadil svůj příběh. „Chtěl oslaviti selskou účast na této pohnuté době a představoval si to dramaticky, ba opatrně (Pražák, 1946, s. 6).“ Dramatického pojetí vyprávění si všimli i předchozí recenzenti a vykladači kněžova románového cyklu. Je to podle názoru profesora Pražáka ozvláštnění realistického podání Baarova venkovského románu.

K vyobrazení postavy spisovatelky Boženy Němcové píše, že se Baarovo studium Němcové a jejího působení na Chodsku zde zúročilo, a vyjadřuje se také k Baarovu rozhodnutí neučinit významnou literátku hlavní postavou knihy, respektive knih. „Její lidská, národní a sociální velikost mu narůstala každou novou stopou. Vyrostla mu příliš vysoko, než aby ji učinil přímo rekyní románu. Nechtěl ji nijak znesvětit v drobné každodennosti. Připadala mu tak nedotknutelnou, jako kdyby stavěl v román některého světce či samého Krista (Pražák, 1946, s. 6).“ Profesor je přesvědčen, že se Baarovi podařilo

Němcovou zachytit takovou, jaká být mohla, nikoli jaká skutečně v popisované etapě života byla. Spisovatel se zaměřuje na její obrozenecké působení a optimistické očekávání jeho plodů. Na osobní útrapy nebo radosti spisovatelky téměř úplně zapomíná.

V příběhu je největší prostor dán sporu mezi sedláky a chalupníky. Baar chce na zvolené dějové zápletky ukázat jednotlivé sociální vrstvy, tak jak je on sám znal a zažil. Ukazuje především na jejich klady. Zároveň představuje kněze Fastra, který vystupuje jako vůdce a obhájitel sedláků a jejich práv.

Příroda je zde vyličeána pravdivě bez toho, aby ji spisovatel jakkoli přikrášloval nebo jinak čtenáři činil atraktivnější. I zde se projevuje výše zmíněná Pražákova teze o realistickém, avšak dramatickém, pojetí románu. „Ruch, pohyb, dynamika a osudová dramatičnost zmocnily tu účinně na čtenáře (Pražák, 1946, s. 7).“ Nenásilně je sem přidána sociální problematika, které se tu s ohledem na dobu, kdy se příběh odehrává, a s ní spojené její specifické sociální problémy „ohlásily se tu nenásilně a přirozeně (Pražák, 1946, s. 7).“ Právě díky vyobrazení národních a sociálních problémů, které spolu úzce souvisely, stává se Baar podle Alberta Pražáka pro český lid stejně důležitým a oblíbeným jako byl ve své době spisovatel Václav Beneš Třebízský.

Kromě zmíněné práce profesora Alberta Pražáka jsme z toho krátkého časového období jinou práci, která by se věnovala Baarově románové trilogii, nedohledali. Práce profesora je oproti předchozím pracím specifická v představení osudu díla během nacistické okupace, nezapomíná ale ani na rozbor díla a na vlastní hodnocení.

3.3 Proměna vnímání Baarova díla v době komunistické totality

3.3.1 Padesátá léta

I přesto, že od nástupu komunistického režimu byla patrná snaha zničit a dehonestovat kulturu vycházející z křesťanských tradic, dílo Jindřicha Šimona Baara žilo dále a *Chodská trilogie* během tohoto období vyšla hned několikrát (viz příloha). Veškeré vydávání katolických časopisů bylo do konce roku 1948 zrušeno. Omezovalo se katolické školství i veškerý katolický tisk.²³ Z řad československých spisovatelů, kteří patřili do Syndikátu českých spisovatelů, byli vyloučeni katoličtí spisovatelé. Do nově vzniklého Svazu československých spisovatelů mohli vstoupit jen umělci, kteří plnili ideologické

²³ Viz. PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech 1945-1989*. Vydání první. Praha: Torst, 2017. 1023 stran. ISBN 978-80-7215-554-5.

normy. Od roku 1952 probíhaly vykonstruované procesy s katolickými literáty, ne však se všemi. Na svobodě zůstal například Jaroslav Durych, který ještě v této době mohl publikovat, a vycházely jeho starší práce. Dále také byla vydávána díla, která sice vzešla z katolického prostředí, ale zároveň je bylo možné interpretovat v souladu s nově nastolenou komunistickou ideologií. Jedním z těchto autorů byl právě Jindřich Šimon Baar, jehož práce vyhovovaly tím, že v nich byly vyličené problémy uvnitř církve a realisticky vyobrazovaly životy prostých lidí. Právě z těchto důvodů byl kněz-spisovatel socialistickým kritikům sympatický.

V roce 1950 vydalo nakladatelství Orbis román *Paní komisarka* s doslovem Františka Buriánka. I když se jedná o doslov otištěný v prvním díle *Chodské trilogie*, který Buriánek považuje za nejlepší z celé trilogie, sám se vyjadřuje k celé třídílné Baarově práci a místy se dotýká i Baarova slavného románu *Jan Cimbura*. Všímá si vyobrazení spisovatelky Boženy Němcové „v jejím srdečném sblížení s chodským lidem a krajem (Buriánek, 1950, s. 468).“ Hodnotí celkové uchopení díla, které končí „spíše ve znamení individuálního osudu sedláka Krále než v otevřené perspektivě společenského vývoje (Buriánek, 1950, s. 469).“ Zde je třeba připomenout, že konec románu *Lůsy* nebyl plánovaným zakončením románové série.

I v této práci se Baarovo dílo označuje za realistické. K tomu, aby dokázal chodský spisovatel věrohodně a do nejmenšího detailu chodský folklor popsat, pomohla synovi matka Anna Baarová, jak připomíná stejně jako mnozí předchozí i Buriánek, která „byla mu vzorem chodské selky. Ostatně celý románový cyklus je vlastně věnován její památce (Buriánek, 1950, s. 469).“ Navazuje zřejmě na informace, které uvedl již v dřívějších vydáních Baarův přítel, kněz František Teplý. Právě proto, že jsou v trilogii zachyceny krajové tradice, stává se toto dílo studnicí poznání chodského folkloru.

Buriánek rozebírá Baarův přístup k historii Čechů, a především k českému národnímu obrození, „jež pojímá jako hnutí lidových mas, které vyvěrá z bojovné tradice chodské, z uchovaného národního vědomí a z živelné touhy po osvobození z feudálního otroctví (Buriánek, 1950, s. 470).“ Největší uměleckou hodnotu díla vidí právě v momentech, kdy se sedláci společně staví proti jejich utlačovatelům. V těchto situacích se také čtenář může podle Buriánka nejlépe ztotožnit s románovými postavami.

Kromě vesměs kladných postav z řad sedláků Baar zakomponoval do děje i postavy negativní. Buriánek si všímá, že se jedná o postavy z řad inteligence, jako je učitel Eisenhut, „který si krátkozrace povýšil kult hudebního umění nad všechnu odpovědnost k národu a lidu (Buriánek, 1950, s. 470).“ K záporným postavám řadí i některé zástupce z šlechty,

z Buriánkova úhlu pohledu se však Baar nestaví jednoznačně do opozice proti nim. V doslovu se dočteme: „líčí sympaticky na př. Kolovrata jako osvíceneckého odpůrce reakcionáře Metternicha, nebo konstitučním ideám oddaného rytíře z Obentrautu. Na druhé straně ukazuje skoro výslovně, že vlastenectví české šlechty je jen zemský patriotismus, opřený o majetnictví půdy a statků a o rodovou tradici (Buriánek, 1950, s. 470).“ Objevuje se ironický popis jednání některých z těchto postav, k vyjádření používá kontrasty, kdy na jedné straně osvícený člověk dokáže být bezohledný k lopotě svých poddaných a na druhé straně moudrým a pokrokovým člověkem.

Buriánek dále rozebírá Baarovo pojetí samotného sporu zobrazeného v románové trilogii. Dokáže věrohodně a srdceryvně vylíčit lidské potíže. Samotný spor vnímá jako konflikt jednotlivých tříd žijících na venkově, který se rozhostí mezi sedláky a chalupníky. Buriánek tvrdí, že Baar nezastírá svůj kladný postoj k sedlákům, zároveň se nebojí vůči jejich jednání vymezovat, a tak „na nejednom místě ukazuje jejich špatné vlastnosti, jako lpění na majetku, na starých výsadách třeba byly od nenáviděného Lomikara, paličatou neústupnost, která je od křesťanské lásky k bližnímu odvádí až k asociálnosti (Buriánek, 1950, s. 471).“ Za uvedenými příklady ale stále vidí třídní problémy. Jsou sice upozaděny „národnostním zápasem (Buriánek, 1950, s. 471),“ ale souvisí s vyhraněním se proti feudální společnosti.

Stejně jako předchozí recenzenti, např. Emanuel Masák nebo Vilém Bitnar, vidí i František Buriánek v postavě kněze Fastra nejdůležitější postavu románu, která je nositelem dramatického napětí. Popsuje ho jako kněze, který se snaží vypořádat s mezi lidem rozšířenými pověrami, kterým jeho farníci věří i přesto, že se neshodují s křesťanským učením, k němuž se všichni otevřeně hlásí. Musí také, jak píše Buriánek, zakročit „proti pokryteckému, umodlenému růžencovému bratrstvu (Buriánek, 1950, s. 472).“ Není nám zcela jasné, co přesně má autor na mysli oním „umodleným růžencovým bratrstvem“.

Více prostoru věnuje v textu Buriánek i druhé významné postavě románu – Boženě Němcové. U ní se pozastavuje nad skutečností, proč se Baar rozhodl neučinit ze spisovatelky hlavní postavu celého díla. Přiznává Baarovi úctu a lásku, s kterými Boženu Němcovou ve svém díle vyobrazuje. Poukazuje na skutečnost, že spisovatel neodbíhá od historických faktů, které si svědomitě nastudoval, což mu ale neumožňuje vyobrazit ji více. Pokud se spisovatelka Němcová v románu objeví, přináší s sebou pozitivní emoce.

Emoce s sebou ale nepřináší jen Němcová. Buriánek si všímá, že celé Baarovo dílo je jimi protkáno, ať už v líčení přírody nebo ve scénách, kdy dochází k interakcím mezi

postavami. V citlivosti a dojímavosti přednesu považuje František Buriánek autora *Chodské trilogie* za blízkého spisovatele Beneši Třebízského.

Podle Buriánka Baar zůstává lidovým autorem. Je lidu srozumitelným a pochopitelným. Zároveň se jeho příběhy dotýkají lidských srdcí, i těžké chvíle jsou popsány způsobem, který dokáže lidový čtenář zpracovat.

Roku 1950 vychází třetí svazek *Chodské trilogie* – *Lůsy* s doslovem Františka Teplého, napsaným 2. listopadu 1925 a již dříve otištěným a výše zmíněným. O pět let později, v roce 1955, se chodská trilogie dočkala opětovného vydání. Odpovědným redaktorem byl tentokrát Josef Rumler. Vydání není doplněno žádným doslovem, představu o knize čtenář získá pouze z krátkého textu o předkládaném románu na záložce knihy.

V tomto krátkém textu je ve zkratce představena postava osvícenského kněze Fastra, která je zde stavěna do pozice protagonisty románu. „Dramatické těžiště románu je v soukromém i společenském zápase buditelského kněze, klenečského administrátora Fastra (Rumler, 1955, záložka knihy).“ Co přesně je myšleno oním „soukromým i společenským zápasem“ ale dále autor textu nerozvádí. Rumler přemýšlí o postavě kněze podobně jako předešlí recenzenti, popisuje ho jako toho, kdo se snaží vypořádat s pověrami, kterým jeho farníci věří, ale které pocházejí z pohanského náboženství, nikoli z křesťanského učení. Dále je v rozporu se svými nadřízenými pro své vlastenectví, ke kterému se nejen otevřeně hlásí, ale i horlivě propaguje. Toto má být hlavní náplň práce kněze Fastra v románu.

Také v tomto textu je omezeně věnována pozornost Boženě Němcové „v jejím srdečném sblížení s chodským lidem a krajem (Rumler, 1955, záložka knihy).“ Je nastíněna hlavní zápleтка, která bude pokračovat v dalších dílech, tou je spor o lesy, který rozdělí obyvatele na dva tábory. Autor tu přiznává i Baarovo plánované pokračování, jako fakt je zde uvedeno, že plánoval další dva díly.²⁴

Jak je již v pracích o *Chodské trilogii* zvykem, i zde je zmíněno, že se jedná o realistické dílo. Přesněji jde o „historický obraz zápasu našeho lidu na Chodsku v národním a politickém revolučním rašení roku 1848 (Rumler, 1955, záložka knihy).“ Opět se dozvídáme, že vypravěč je vstřícný k lidovému čtenáři. Baar je nazýván věrným žákem a pokračovatelem Jiráskovým (Rumler, 1955, záložka knihy). Jeho dílo je vnímáno jako stále aktuální a hodnotné pro soudobého čtenáře.

²⁴ Jak jsme uvedli výše, zda Baar plánoval ještě jeden nebo dva díly není zcela jasné. Autor textu na záložce se zde přiklonil nejspíše k názoru profesora Alberta Pražáka, který se domnívá, že se mělo jednat dle Baarových plánů o pentalogii.

Obdobně krátké texty najdeme i ve vydání z roku 1958. Stejně jako o tři roky dříve byl odpovědným redaktorem Josef Rumler, možná proto jsou texty z obou vydání identické. Stejně tak je tomu u dalších dílů. Text u *Osmáctýřicátníků* se zabývá spíše okolnostmi vydání díla než dílem samotným, ostře se staví proti katolické církvi a Baara vyobrazuje jako oběť jejích poměrů. „Kněžské povolání s tehdejší závislostí na odrodilé a protilidové církevní biskupské smetánce bylo Baarovi přítěží, chomoutem, který na něho navěsil starý, licoměrný, falešný společenský řád (Rumler, 1958, záložka knihy),“ dočítáme se v krátkém textu. Naváží se ale také do poměrů masarykovské republiky. „Chodskou trilogii píše Baar v době osobního zklamání z počínání vládních kruhů první republiky a z jejího paktování s představiteli církevního tmářství, kteří vyštvali i Baara z účasti na veřejném životě (Rumler, 1958, záložka knihy).“ Jde zde tedy spíše o vykreslení Baara jako oběti církve a republiky, která nepodnikla proti církvi nezbytné kroky, jako to učinil nový režim, než o představení románu potencionálnímu čtenáři.

V komentáři k *Lůsům* se text rozchází s názory předešlých recenzentů a literárních vědců o Baarově práci s historickými údaji a jejich zasazením do kontextu. „I když Baar nechápe v celé šíři, a hlavně v správné historické perspektivě podstatu některých konfliktů na chodském venkově, přesto jeho důsledná snaha o umělecké pravdivosti, jeho téměř dokumentární realismus ho přivádějí k naznačení narůstající třídní problematiky tehdejších chodských vesnic (Rumler, 1958, záložka knihy).“ S obdobným názorem na práci s historickými údaji se nesetkáváme. Třídní problematice vesnice se v Baarově trilogii věnoval zhruba ve stejné době i výše zmíněný František Buriánek.

V Baarově díle Rumler také vidí oslavu slovanství a s tím související kladný vztah k Rusku „a prostým ruským vojákům, které chodský lid ctil jako bratry a jejichž hroby chránil před odrodilým klérem (Rumler, 1958, záložka knihy).“ Tyto teze se v žádné z předchozích prací, které jsme četli a zde uvedli, dosud neobjevily.

V tomto období je patrná snaha interpretovat Baarovo dílo v souladu s nastupujícím režimem. Zaostřená dikce nastavená proti církvi a zdůrazňující pozitivní vztah k Rusku, je dokladem ideologie vědeckého diskurzu. Z toho důvodu se objevuje zcela nové chápání Baarových románů. Mnohdy je výklad veden směrem, který se shoduje s ideologickými principy, a nevyhovující části jsou buď chápány jinak než v předešlých pracích, nebo nejsou vůbec brány v potaz.

3.3.2 Šedesátá léta

Šedesátá léta dvacátého století jsou obecně známá jako období uvolnění komunistického režimu. Autoři, jejichž díla nemohla být vydávána, se po pauze objevili na pultech knihkupců. Katolická literatura byla v poněkud odlišné situaci, pouze někteří její literáti byli teprve v šedesátých letech propouštěni z vězení, avšak publikovat ani teď nemohli.

Jak už víme, osud Baarových děl byl jiný. V šedesátých letech se *Chodská trilogie* dočkala dalšího vydání s doslovem Karla Krejčího v posledním dílu. Romány srovnává s nejznámějším literárním dílem z venkovského prostředí *Babičkou* od Boženy Němcové. Způsobem realistického psaní se však blíží také Aloisi Jiráskovi nebo Karlu Václavu Raisovi, jak uvádí Krejčí. Stejně jako v *Babičce* se i tady objevují důležité postavy dětí „ve věku, kdy právě počíná vnímat život kolem sebe a snaží se mu porozumět (Krejčí, 1965, s. 434–435).“ Je tu však jeden rozdíl mezi těmito postavami. V *Babičce* je dítětem sama autorka, zatímco u Baara je to jeho matka.

Vztah Baara k jeho postavám vnímá jako citově angažovaný. Jeho vypravěč ale plní funkci pozorovatele, stojí mimo děj, avšak jednání svých postav kriticky hodnotí. Baar se podle Krejčího rozhodl popsat tak velký časový úsek z toho důvodu, aby mohl postihnout více generací a mohl ukázat na základ vlasteneckých snah, který jeho současníkům dali jejich předkové.

Vyjadřuje se k společenskému řádu, který v líčené době panoval. „Jádro problému bylo v tom, že při změně feudální struktury venkova na kapitalistickou se náhle vynořily různé nejasné otázky vlastnické, jež dříve byly vyrovnány zvykovou tradicí a nyní při individuálním hospodaření nabývaly zásadní důležitost (Krejčí, 1965, s. 436).“ Obrovský vliv na Klenčí měl mít dle názoru Krejčího obrozenecký proces, jeho idea se tu prý snadno kloubila s tradicemi, které se spíše držely mimo velké město a kde často obrozenci čerpali inspiraci při své práci.

Dílo řadí k tzv. kritickému realismu. Dále jej označuje za tzv. cyklický román. Podobně jako Masák i Krejčí připomíná podobnost s románem *Chłopi* polského spisovatele Vladislava Reymonta. Nově ho přirovnává i k *Vojně a míru* ruského spisovatele Lva Nikolajeviče Tolstoj.

V časopisu *Český jazyk a literatura* publikovala Marie Řepková práci s názvem *Dílo J. Š. Baara*. Věnuje se Baarovým dílům, která líčí život kněží. V těchto prózách „neleží jeho umělecké těžiště (Řepková, 1968/69, s. 223),“ ale za pozornost stojí, zvláště proto, že jsou svědectvím doby a dokladem tehdejšího způsobu života kněží se všemi aktuálními otázkami

spjatými s jejich působením. Podle Řepkové Baar věnuje svou pozornost sociálním a osobním problémům lidí. Ve svých prózách je předkládá realisticky s přidáním svého kritického pohledu. Kromě svědectví o kněžích podává Baar obraz samotné doby s jejími klady a zápory.

Řepková si myslí, že se Baar mohl obávat, co negativního s sebou může přinést technologický růst na venkově, který s sebou zákonitě přináší „rostoucí touhou po majetku, projevy lidského sobectví, sociálními křivdami a nerovnostmi (Řepková, 1968/69, s. 224).“ Důvod Baarových obav vidí autorka kromě jiného také ve spisovatelově stesku po zaniklých časech a ohrožených krásách venkova. S tím souvisí jeho povídky a romány z chodského prostředí, a především jeho poslední románová trilogie. Spisovatel podle autorky „směřoval k vytvoření obrazu celistvého, v němž by byly zahrnuty všechny stránky ve vzájemné souvislosti a podmíněnosti. Tím měla být kronika Chodska o pěti dílech, v níž navazoval na umělecké zkušenosti A. Jiráska, J. Holečka, K. V. Raise, bratří Mrštíků, J. Herbena (Řepková, 1968/69, s. 226),“ zde také autorka neuvádí možnost zamýšlených pouhých čtyř dílů a stejně jako spousta předešlých osobností, neopomíjí zmínit Baarovy předchůdce k nimž přidává jména, která doposud v námi dohledaných pracích nezazněla.

Kněz – spisovatel tu dle názoru Marie Řepkové skvěle pojí několik dějových linií v jeden celistvý děj. Rodinu sedláka Krále Baar použil jako příklad typické chodské selské rodiny. Řemeslníci, proti kterým se sedláci bouří, „sledují své mocenské a germanizační cíle (Řepková, 1968/69, s. 226),“ což vede k odstranění smluvního kamene, a proto také vzniká spor mezi oběma tábory.

Soužití postav s přírodou „je základním kompozičním principem, osou a páteří díla (Řepková, 1968/69, s. 227),“ uvádí Řepková. Vzhledem k zobrazované části roku je vykreslován i způsob života sedláků. Někdy se příroda projevuje jako dobrotivý pomocník a hodná matička země, jindy sedlákům dělá starosti. Jsou podřízeni podnebním podmínkám, jako je v tomto případě bouřka: „kraj sám je představen jako živá bytost, která dýchá, raduje se a trpí s lidmi, kteří ho obývají (Řepková, 1968/69, s. 227),“ sedláci žijí v souladu s přírodou, rozumí jejím úkazům. Součástí tohoto životního koloběhu jsou jak práce na poli, tak i tradiční zábavy. Řepková si všímá, že popisy přírody spojují celé dílo, napomáhají mu držet pohromadě a plynule přecházet z jedné scény do druhé. Zaznamenání všech ročních období umožní ukázat všechny aspekty selského života.

Podle Řepkové je postava Boženy Němcové do díla zakomponována nenásilně. Vnímá ji jako postavu, která bez ohledu na soukromé potíže, které tu jsou naznačeny jen

velmi jemně, zaznamenává svéráz chodského kraje a obdivuje jeho veselou povahu. I když si přeje vrátit se do Prahy, zdejší prostředí je pro ni inspirací, snaží se porozumět jemu i nátuře místních obyvatel.

Spousta folklorních obyčejů se dotýká velkou měrou dětí. O způsobu, jakým spisovatel pracuje s dětským světem, autorka studie píše: „Baar přibližuje jeho osobitý způsob myšlení, vidění, cítění, vnímání s velkým porozuměním a dětské scény, soustředěné zejména kolem Hanýžky a Klikovic Martínka, patří k nejlepším pasážím kroniky (Řepková, 1968/69, s. 228).“ Baarova pozornost se zároveň ale upíná na sedláky, staví se kriticky k jejich jednání, zároveň nezastírá své sympatie k nim. Všímá si jejich dobrých i špatných povahových rysů.

Řepková zvláštní místo věnuje postavě kněze Fastra, která je podle ní „charakterizována vnějšími i vnitřními rozpory mezi buditelským posláním a potřebou existenčního zajištění, mezi kněžským povoláním a výchovou a vlasteneckým přesvědčením (Řepková, 1968/69, s. 228).“ Vidí tu blízkost mezi ním a Jiráskovou postavou kněze Havlovického v čtyřdílné kronice *U nás*. Dále píše, že Fastr dává přednost před kněžskými povinnostmi vlastenecké činnosti a vzdělávání svého okolí. Tyto buditelské snahy nevedou jen k národnímu uvědomění, ale i k zájmu o veřejné dění.

Studie uveřejněné v tomto desetiletí jsou dokladem odideologizovaného suverénního odborného textu, na který není v šedesátých letech z vnější kladen nárok politizovat interpretaci díla. Neobjevují se teze z padesátých let, kdy byla *Chodská trilogie* vykládá zcela poplatně komunistické ideologii.

3.3.3 Recepce od začátku sedmdesátých let

Dění v sedmdesátých letech dvacátého století navzdory normalizaci neznamenal opětovné omezení svobodného vyjadřování katolických intelektuálů. Oproti padesátým letům nebyla situace tak vážná a opatření proti katolické církvi tak razantní. Důvodem mohla být i skutečnost, že se katolíci příliš neangažovali do snah tzv. pražského jara (viz *Česká katolická literatura 1945–1989*).

V časopise *Český jazyk a literatura* Dalibor Holub ve svém příspěvku *Jindřich Šimon Baar* píše o Baarově sounáležitosti ke katolické moderně. Zdůrazňuje, že cílem hnutí bylo sdružovat takové spisovatele, kteří se snažili přiblížit katolickou literaturu k moderní soudobé literatuře, zároveň se také zabývali otázkou reformy církevních řádů. To se také

promítá do Baarova vnímání úlohy kněze ve společnosti. Ve své literární práci se od svých souputníků a členů hnutí Katolické moderny liší zvláště tím, že neopouští tradiční témata.

Holub vnímá v kněžově díle jistou naivitu typickou pro katolickou literaturu Baarovy doby. Zároveň chválí umělecky skvěle vylíčená nitra postav. V Holubově práci se opakuje to, co čteme i u předchozích osobností zabývajících se Baarovým dílem a tím je fakt, že se Baar svým realismem přibližuje Raisovi a Jiráskovi, a také, že si rozumí „s kritickými proudy devadesátých let (Holub, 1975/76, s. 229)“ minulého století. Literární práce chodského spisovatele chápe jako obhajobu názoru, jak by se kněží coby duchovní pastýři měli chovat.

Přece však v Holubově práci nalezneme tendenci uspokojit dobovou poptávku po opětovné ideologizaci interpretace, když tvrdí, že Baar není jen bojovníkem proti církevním nešvarům, ale sám si podle Holuba uvědomuje „nové nebezpečí v rozvoji kapitalistického podnikání na vesnici (Holub, 1975/76, s. 230),“ které může vést k „oslabení bytostných sil českého lidu (Holub, 1975/76, s. 230).“ Zároveň si zápas vesnice versus město vykládá jako boj proti hodnotám kapitalismu. Město má představovat vliv Němců na český život, který je na vesnici svobodnější a zachovalejší. Spisovatel se podle Holuba obrací k vesnickému prostředí, aby ukázal, jak jdou kapitalistické myšlenky proti obyčejným lidem. Baar „neviděl totiž v současné společnosti sílu, která by realizovala jeho ideály (Holub, 1975/76, s. 231),“ ty podle celkového vyznění Holubovy studie má plnit právě socialistický režim, který je v protikladu k nelidskému kapitalismu. Baarovy práce mají výchovnou funkci, jak se shodli i někteří předchozí badatelé, jenže v tomto případě Holub vnímá Baarův cíl, jako snahu varovat především před ideologií kapitalismu.

Baarově *Chodské trilogii* se v sedmdesátých a osmdesátých letech věnovala také literární historička Jaroslava Janáčková. Je autorkou doslovu k románu *Lůsy* z roku 1976, ve kterém román představuje slovy: „apoteóza venkova, zakotvené ve vlastních tradicích, venkova probouzejícího se rokem 1848 k národnímu a politickému uvědomění, poukazuje koncem třetího dílu k údělu člověka s k jeho strastem (Janáčková, 1976, s. 7).“ Připomíná, že se nejedná o plánované zakončení, ale že měl vzniknout další díl, který by s sebou přinesl pozitivnější závěr, než kterým je konec třetího dílu. Baar se podle ní snaží o kultivovanou tvorbu pro lidového čtenáře, což se nejvíce projeví právě v posledních třech románech.

Janáčková tvrdí, že i těžké situace líčí Baar s nadějí, avšak nenabádá k přehlížení problémů. I když všemi třemi romány jako hlavní zápletkou prochází spor o lůsy, objevují se každodenní starosti, které jsou akutnější než samotný spor. Janáčková vnímá poslední román oproti *Paní komisarce* o poznání vtipněji.

Více prostoru analýze tohoto románového cyklu věnovala autorka ve své knize *Stoletou alejí*. Jedná se zároveň o poslední námi dohledanou obsáhlejší práci, která se *Chodské trilogii* věnuje²⁵.

Již v úvodu naší práce jsme zmínili fakt, že se v trilogii neobjevuje téměř vůbec práce s nářečím. Tento fakt právě nejvíce prozkoumala Jaroslava Janáčková. Všíhá si, že se nejen nářeční, ale ani jiný rozdíl v mluvě mezi obyčejnými sedláky, vzdělanějším knězem Fastrem nebo vypravěčem, který „čas od času opustí tón nezaujatého pozorovatele a přejde do první osoby čísla množného – ‚my‘ (Janáčková, 1985, s. 220)“ neobjevuje. Nářečí opouští z důvodu, aby byl příběh snadno srozumitelným i mimo svůj region a tím Baar zdůraznil, jak je chodská historie důležitá pro celý český národ.

Podobnost Baara a Jirásky je tu vysvětlena více než v předchozích pracích²⁶. Spočívá v líčení individua konfrontovaného s děním ve společnosti, která jej obklopuje. Na příběhu o vůdci chodského povstání Kozinovi je demonstrováno „že rebelie může přinést ovoce, bude-li ji dělat celý národ (Janáčková, 1985, s. 221).“ Národní sounáležitost je důležitější než jakékoli rozpory mezi členy národa, ale právě ony spory obrozenecké snahy výrazně komplikují. Nejvytrvalejšími v udržování zvyků jsou zde sedláci, což Janáčková demonstruje na případu, kdy řemeslníci a chalupníci odstraní smluvní kámen v masopustě, který sedláci prožívají dle tradic. A právě o tradice se zajímá Božena Němcová, kterou Baar „představil nejen jako věštkyňu lepších časů, ale také jako půvabnou a křehkou ženu se stínem smutku ve tváři i v mysli (Janáčková, 1985, s. 222).“ Janáčková postavu spisovatelky Němcové chápe v souladu s ostatními autory, kteří se její osobou v Baarově díle zabývali a jejichž práce jsme v této práci již uvedli. Chápe důvody, které vedly Baara k rozhodnutí neučinit z ní hlavní hrdinku knihy, stejně tak rozumí tomu, proč se nepouští do popisu jejich osobních problémů.

Rozdíl mezi prvním a druhým dílem Baarovy trilogie je nejen v časových obdobích, která jednotlivé romány postihují. V prvním díle to jsou roky 1845 až 1848 a v *Osmáctyřicátnících* se jedná pouze o jaro posledního roku. V *Paní komisarce* vše začíná, druhý díl přináší větší klid, protože napjatá situace pokračuje a příliš se nemění, dokonce se neblíží ani žádné řešení. I přesto je trilogie obohacena napínavostí a dynamikou, které nejsou pro žánr venkovského románu typické.

²⁵ Nebereme zde v úvahu bakalářské a magisterské diplomové práce. Žádná z nich se však nevěnovala přímo *Chodské trilogii* jako takové, pouze ji jejich autoři zmiňovali v samostatných kapitolách nebo podkapitolách.

²⁶ Jaroslava Janáčková se ve své badatelské činnosti věnovala právě i Aloisi Jiráskovi. Kromě několika studií napsala o spisovateli monografii *Alois Jirásek* (1987).

Vztah přírody a jejích zákonů s klenečským lidem je podtržen proměnami přírody, s kterými souvisí i proměna práce sedláků. Spolu s plynutím času přichází i čas slavení svátků nebo dodržování jiných tradic. Život sedláků je určen ročním obdobím, s ohledem k chronologické kompozici se toto členění promítá i do románů samotných. Výše vesměs kladně hodnocené dramatické Baarovo popisné umění konkrétně v *Osmáctyřicátnících* Janáčková vidí ve větším zastoupení hromadných scén. Těmi jsou například scény slavení velikonočních svátků, sešlosti místních obyvatel nebo dětské obyčeje. „Není snad jediného hromadnějšího zvykového setkání dětí i dospělých v *Osmáctyřicátnících*, které by nevyústilo do rozpadu dosavadních pospolitostí, v porušení dosavadních zvyklostí a vžitých norem (Janáčková, 1985, s. 223),“ uvádí Janáčková.

Mají to být především sedláci, kteří tradice aktivně dodržují a ctí, jenže se tak neděje. Přestávají plnit své povinnosti, aby ukázali svůj nesouhlas s nově nastolenými poměry. Bojovat za svá práva je pro ně důležitější než křesťanské učení o nastavení druhé tváře. Kladná postava sedláka Krále, jak Janáčková pozoruje, bojuje mezi ideou dobrého sedláka a ideou dobrého křesťana, a tak kvůli své zášti přichází o eucharistické přijetí Krista. Baar má k sedlákům kladný vztah, i když s některými jejich kroky nesouhlasí. Zároveň slovy kněze Fastra při rozhovoru s Boženou Němcovou jednání sedláků obhajuje pohledem do minulosti na úlohu chodského lidu při střežení hranic.

Janáčková si všímá, že dochází „na švech mezi epizodami až k jakémusi ironickému zrcadlení, které posiluje dojem pestře proměnlivého toku života, plného pohybu a proměn (Janáčková, 1985, s. 227).“ Kladení protikladných prvků ho přibližuje k psaní lyriky. Podle literární historičky Baar dílem navazuje na „dějovou povídku až kalendářového typu (Janáčková, 1985, s. 227).“ S tímto termínem se v souvislosti s Baarovou *Chodskou trilogií* setkáváme poprvé.

Název posledního dílu čte Janáčková dvojznačně. Jak již bylo uvedeno výše, nářeční slovo odkazuje k lesům, které byly pomocí losů rozděleny mezi sedláky. Zároveň zde vzhledem k posunům v ději Janáčková slovo „lůsy“ chápe vzhledem k „soukromým losům – údělům člověka, k hodnotám, jako je život a smrt, jejichž nabývání a ztráty má smrtelník jen zčásti ve svých rukou (Janáčková, 1985, s. 228).“ Odkazuje především na ztrátu vytouženého syna manželů Králových. Tuto scénu Baar ozvláštnil ojedinělým použitým nářečím v mluvě selky Králové. Odpovědí jí byla ovšem už spisovaná odpověď jejího manžela. Tuto krátkou událost vysvětluje Janáčková jako výzvu zříct se truchlení a žít svůj život pro ty, kteří je potřebují.

Práce Jaroslavy Janáčkové se *Chodské trilogii* věnují poctivěji než spousta předchozích studií jiných autorů. Autorka si všímá detailů a souvislostí, které její předchůdci neodhalili. Jejích závěrů se nedotýkají ideologické myšlenky, které jsme mohli sledovat například u Dalibora Holuba a jeho příspěvku v časopise *Český jazyk a literatura* (1975/76). Výhodou pro Janáčkovou při rozboru Baarovy trilogie byla skvělá znalost tvorby a života Aloise Jiráska, ke kterému se Jindřich Šimon Baar otevřeně hlásil.

O Baarovi a jeho tvorbě se dočteme i v *Lexikonu české literatury*, autorem hesla je Zdeněk Pešat. Její hlavní uměleckou hodnotu vidí ve způsobu, jakým Baar své příběhy konstruuje. I přes realistické líčení nejsou totiž nezáživné. Čtení neztěžují zdlouhavé popisy typické pro realismus i přesto, že svou tvorbou navazuje na realismus konce devatenáctého století. Spisovatel podle citovaného medailonku je na straně sedláků kteří, jak uvádí také Jaroslava Janáčková, jsou svědomitými uchovávateli tradic, které se pojí k jednotlivým částem kalendářního roku. Na druhou stranu Baar ukazuje i jejich negativní stránku, kterou je jejich sobectví. Ani v tomto krátkém představení díla chodského spisovatele neovlivňuje autora textu ideologie, ve které text vznikl.

Během období komunismu bylo na Baarovo dílo nahlíženo s ohledem na socialistickou ideologii, od šedesátých let najdeme však práce, pro které tento přístup zcela neplatí. Rozdíl najdeme v padesátých letech, ve kterých byla snaha romány prezentovat jako literaturu, která se bouří proti církevním poměrům a proti kapitalismu. V pozdějších pracích je patrnější snaha dílo rozebrat spíše bez násilného přidružení k socialistickým myšlenkám, i když toto tvrzení neplatí bez výjimek.

4 Od roku 1989 k dnešku

V porevoluční době jsme možná poněkud paradoxně zájem o Baarovo dílo zaznamenali jen v omezené míře. Můžeme však najít medailonky k jeho osobnosti nebo krátké představení jeho děl v encyklopediích nebo jiných publikacích, které mapují mimo jiné i literaturu přelomu 19. a 20. století.

Jedno takové krátké představení Baara najdeme v *Panoramatu české literatury 1*. Baar je zde představen jako spisovatel, který umí věrohodně vykreslit nitro svých postav a se stejným popisným umem představuje čtenářům prostředí, do kterého je daný příběh zasazen.

Další publikací, kterou zde zmíníme, je *Příruční slovník české literatury od počátků do r. 1945* z roku 2001, který zpracoval Otakar Chaloupka. Ten v souvislosti s Baarovou tvorbou uvádí termíny realismus a venkovská próza stejně jako předchozí autoři prací o chodském spisovateli. Dále se tu objevuje názor, že je jeho literární práce na svou dobu konzervativní, není patrná žádná snaha přinést do literatury přelomu devatenáctého a dvacátého století něco nového. „Přesto nepůsobil staromilsky, svěžest vyprávění a výstižnost charakterů mu získávaly čtenáře (Chaloupka, 2001, s. 25),“ to má potvrzovat zálibu obyčejných čtenářů v tom, co již znají než v nacházení čehokoli nového. Román *Paní komisarka* autor publikace považuje za Baarovo nejvyzrálejší dílo (Chaloupka, 2001, s. 25). Atraktivnost pro současné čtenářstvo je odůvodněna zachycením příběhu Boženy Němcové v části jejího života, kterou strávila působením na Chodsku.

Více prostoru Baarovi věnoval Martin C. Putna ve svých knihách *Česká katolická literatura v kontextech*, a to především v prvním dílu, který postihuje období od roku 1848 do roku 1918 a který vyšel v devadesátých letech dvacátého století. K Baarově literatuře navazující na předchozí vzory píše: „teologickou metaforou by se dalo říci, že Baar se má k této literatuře jako Kristus ke Starému Zákonu: Neruší ji, ale naplňuje. Přejímá a pozvedá její tradiční žánry a témata na zcela novou úroveň, a tím ji zároveň dovršuje i překonává (Putna, 1998, s. 323).“ Putnova *Česká katolická literatura v kontextech* vyšla ve třech dílech, každý z nich zkoumá určité časové období, zmínku o Baarovi najdeme v každém z nich, ačkoli se jeho práci logicky nejvíce věnuje v díle, který postihuje roky Baarova života.

Putna Baarovu literární práci dělí do pěti kategorií – povídky s výchovným charakterem, příběhy kněží, „kteří trpí rozporem mezi svou vírou a církevnickým pokrytectvím (Putna, 2017, s. 213),“ příběhy ze selského prostředí, venkovské povídky,

v nichž se Baar projevuje „jako průkopník nového typu křesťanského charismatu v moderní literatuře (Putna, 1998, s. 328–329)“ a kázání.

K *Chodské trilogii* se dočteme, že přirozeně náleží do typu próz, které se zaměřují na život sedláků. Putna klade důraz na postavu – připomíná, že v románu se objevuje kolektivní hrdina, nikoli jedna ústřední postava. Jsou zde líčené práce typické pro danou část roku, zároveň jsou pevně spojené s náboženskými svátky a tradicemi. Poukazuje na křesťanskou víru, které její vyznavači přidávají pohanské prvky. Putna však nenalézá nic, co by nasvědčovalo tomu, že Baarovi tato skutečnost překáží, avšak se objevuje postava Boženy Němcové „která chodskými obcemi prochází a snaží se nevzdělaný lid osvěcovat (Putna, 1998, s. 328).“ Z toho důvodu ji Putna shledává jako charakter, který do líčeného prostředí příliš nezapadá. Uvádí, že se spisovatel snažil sloučit dva mýty, a to selsko-katolický s národním. Což se dle jeho názoru Baarovi nepodařilo, a to hlavně kvůli postavě Boženy Němcové, která tu působí jako „žena z jiného světa, je jako hérós ve srovnání s Cimburou mnohem méně přesvědčivá (Putna, 1998, s. 328).“ Zatímco v předchozích rozborech *Chodské trilogie* je postava spisovatelky Němcové vnímána vesměs pozitivně, i když s obdobným pozastavením se nad jejím vyčníváním z prostředí románu, Putna podkládá svůj pohled na problematiku románů odlišnějšími argumenty než jeho předchůdci. Zároveň se nedívá jen na trilogii samotnou, ale zkoumá ji s ohledem na ostatní Baarovu prozaickou tvorbu.

V porevolučních letech sledujeme úpadek zájmu o dílo Jindřicha Šimona Baara, což dokládá i seznam vydání *Chodské trilogie* v příloze. Od roku 1989 se nám nepodařilo dohledat odbornou práci, která se věnuje buď samotné osobnosti spisovatele nebo jeho tvorbě. Tato skutečnost se může zdát z jistého pohledu paradoxní, vezmeme-li v potaz, že za minulého režimu byli na rozdíl od dnešní doby katoličtí intelektuálové v nelibosti.

5 Závěr

Z jeho řad Katolické moderny se některé osobnosti dočkali širokého čtenářského zájmu. Nejvýraznější osobností tohoto hnutí a mezi čtenáři oblíbeným spisovatelem byl Jindřich Šimon Baar, kterému se dostalo pozornosti i ze strany odborné veřejnosti, jak dokládají některé výše uvedené práce. Podle Jana Vrby nebo Václava Brtníka si však Baar zasloužil většího uznání, než jakého se mu dostalo. Za vinu to přikládají jeho kněžskému povolání, kvůli kterému se části čtenářstva mohl zdát být nudným a konzervativním. Jeho tvorba budila nemalé vášně: zatímco někteří jeho umění oceňovali, jiní byli více kritičtí. Různě autoři výše zmíněných prací interpretovali Baarův postoj ke společnosti, problémům uvnitř katolické církve a jeho chápání vlastenectví.

Pro žánr venkovského románu, kam spadá *Chodská trilogie*, je typický klid a stereotyp. U Baara však nacházíme vzruch a dramatické napětí. Nad touto inovativní skutečností se pozastavuje ne jeden z námi citovaných autorů. Jednotliví kritici a badatelé vidí hlavního nositele dramatických vlastností jinde. Vilém Bitnar jej spatřuje například v místech, kde se rozvíjejí buditelské snahy, Janáčková zase v hromadných scénách. Proti názoru o Baarově ozvláštnění zažitého žánru jde *Příruční slovník češtiny*. V něm se dočteme, že na svou dobu je dílo J. Š. Baara konzervativní.

V trilogii narážíme na sociální problémy mezi jednotlivými vrstvami společnosti. Vilém Bitnar vnímá román jako pohled na skutečnosti, které ovlivnili dění kolem roku 1848 jednotlivé lidské osudy. Každodenní starosti obyvatel jsou podle Janáčkové pro postavy naléhavější než spor o práva sedláků. Proti tomu názoru je František Buriánek, který tvrdí, že problémy jednotlivých tříd jsou potlačeny kvůli sporu, který se netýká jen jednotlivých tříd, ale jde o spor celého národa, zároveň tu pozoruje kritiku feudalismu. K feudalismu se vyjadřuje také Karel Krejčí, dosud panující systém se v jeho očích mění na nový, kapitalistický, což s sebou zákonitě přináší problémy.

V období komunistické totality se často setkáváme s tvrzením, že Baar *Chodskou trilogii* varuje před nebezpečím kapitalismu. Holub k tomu dodává, že z města na vesnici proudí německý vliv a s ním spojený kapitalismus, který ničí starý dobrý vesnický život. Řepková zase poukazuje na Baarův strach z nástupu technologií a možných negativních důsledků. Pro Janáčkovou znamená Chodská trilogie apoteózu venkova.

Naději v těžkých časech přináší postava Boženy Němcové. Na jejím významu se shodují téměř všichni námi citovaní autoři, pokud se tedy o postavě spisovatelky zmiňují.

Němcová s sebou vnáší do vážného a pochmurného děje spoustu pozitivních emocí. Právě kvůli těmto vlastnostem ji Putna vnímá jako prvek, který z románu vyčnívá. Řepková prezentuje zcela opačný názor, když ve své práci píše, že je postava zařazená do děje naprosto nenásilně.

V několika pracích se autoři pozastavují nad skutečností, že spisovatelka není hlavní hrdinkou knihy, která nese její jméno. Zatímco Vrba toto považuje za chybu, která kazí celé dílo, jiní autoři nejsou tak kritičtí a chápou důvody, které k tomuto kroku Baara vedly. Chválí ho za pečlivost při práci s historickými materiály, které si o Němcové nastudoval. Při líčení jejích osobních problémů, ale nejde spisovatel do hloubky. Buriánek je toho názoru, že absence spisovatelčiných soukromých problémů a celkové omezení jejího prostoru v knihách je z důvodu Baarovy touhy zůstat věrný historickým pramenům. Pražák vidí důvod ve strachu, že by mohlo dojít k zevšednění spisovatelky. Čtenář ji dále nepoznává takovou, jaká doopravdy byla, ale je zde zachycen její možný obraz.

Větším trnem v oku byla v některých pracích postava kněze Jakuba Fastra. Zvláště u Emanuela Masáka čteme ostrou kritiku vůči jeho chování, především vůči upřednostňování obrozenecké práce před kněžskou službou. S jeho negativním hodnocením ale jasně nesouhlasí Vilém Bitnar. I přes neshody se oba recenzenti shodují, že je „nejpevnější kostrou románu“. Postava kněze je z části vnímána jako Baarovo alter ego, do kterého promítnul své útrapy. Takto postavu čte například Jan Vrba, zároveň v něm vidí důvod, proč je Božena Němcová upozaděna. Svým názorem tuto skutečnost potvrzuje i František Buriánek, když jej považuje za nejdůležitější postavu románu, zároveň díky němu považuje příběh za dramatický.

Několikrát jsme narazili na otázku, kdo je hlavním hrdinou románové trilogie či některého z dílů. Nabízí se odpověď, že by jím mohl být farář Faster vzhledem k tomu, jak je pro městečko Klenčí důležitý a jak zásadní roli hraje ve spoustě scénách. Božena Němcová protagonistkou z mnoha důvodů, které jsou uvedeny výše, není. Výše uvedené práce odpověď spíše nenabízejí. Martin C. Putna v souvislosti s *Chodskou trilogií* používá pojem kolektivní hrdina a je jediným námi dohledaným autorem, který dává jasnou odpověď.

Pozoruhodný je v knihách svět dětí, který Baar umí naprosto věrohodně popsat. Tyto části oceňuje jak František Špalek, tak Jan Vrba nebo také Marie Řepková. Václav Krejčí pak srovnává tento dětský svět s dětským světem v *Babičce*, i když jsou zde nepřehlédnutelné rozdíly, například ve vyprávěči.

Baarova práce s historickými prameny je nejednou vyzdvihována. Jediný, u koho čteme náznak kritiky, je Josef Rumler ve vydání románu *Lůsy* z roku 1958. Na záložce se

dočítáme, že chodský spisovatel nechápe některé historické souvislosti. K tomuto názoru autor pravděpodobně dospěl, protože závěry, které mohly vyplývat z četby Baarových románů, se nemusely na první pohled shodovat s výkladem dějin, jak jej interpretovala nově nastolená komunistická ideologie.

Zatímco se hned několik recenzentů pozastavuje nad netypickou dynamikou příběhu u venkovského románu, autor nekrologu v *Lidových novinách* vnímá tento typ realistického psaní jako velmi poklidný. Několikrát jsme narazili na tezi o kritickém realismu. Baarův vypravěč sice sympatizuje se sedláky, zároveň se nejednou k jejich jednání staví kriticky. Podle Holuba tu můžeme sledovat i jakousi naivitu, která má být typická pro literaturu psanou katolíky v Baarově době. Řepková uvádí, že popisovaná doba je čtenářům předkládána s jejími klady a zápory i s kritickým pohledem. Pro Jaroslavu Tichou znamenají Baarovy řádky idealizovanou podobou kraje.

Realisticky líčí prostředí, jeho charakter i přírodu. V Masákově recenzi nacházíme výtku vůči zdlouhavým realistickým popisům, které v jiných pracích vytýkány nejsou. Například Vrba vyzdvihuje spisovatele za talent záživně do umělecké literatury zakomponovat i faktické údaje. Tichá vnímá zvolené chodské prostředí jen jako pozadí příběhu, který má nést celonárodní sdělení. Sedlák Král a jeho rodina jsou podle Řepkové typickými představiteli selské rodiny na Chodsku v době kolem roku 1848.

Baarovi se zde daří umně kloubit několik dějových linií, na což upozorňuje například Marie Řepková. Množství postav, jejich charakterů a příběhů drží chodský spisovatel pevně ve svých rukou. Jaroslava Tichá odkrývá Baarovu domnělou snahu najít balanc mezi rozumem a citem, což mu prý nevychází. Citová stránka tak v díle vítězí.

Baar zůstává lidovým čtenářem. Nesnaží se zalíbit obyčejným lidem, píše i o vážných a běžně těžko stravitelných věcech. Jak píše Buriánek tyto momenty předkládá takovým způsobem, aby je byl schopný lidový čtenář pojmout. Jaroslava Janáčková v doslovu k poslednímu dílu trilogie *Lůsy* poukazuje na skutečnost, že tento díl je o poznání vtipnější než *Paní komisarka* a *Osmáčtyřicátníci*, kteří však oproti prvnímu dílu jsou poklidnější.

Jazykového plánu románů si všímá ze všech uvedených prací jen Jaroslava Janáčková. Také si jako jediná všimla vyskytující se ironie mezi jednotlivými scénami. Takovou prací s jazykem má Baar blízko k lyrice, jak sama autorka připomíná. Dále se také zabývá prací s nářečím a rozhodnutím spisovatele neodlišit řeč postav s ohledem na jejich postavení a původ.

Rozdílné názory na literární tvorbu kněze a spisovatele Jindřicha Šimona Baara, které jsme v naší práci uvedli, jsou podmíněny jednak ideologií doby, jež se mnohdy do

odborných prací promítla, jednak individuální osobností autora. Někteří z námi citovaných byli přáteli spisovatele nebo naopak se proti jeho práci opakovaně ohrazovali, jako například Emanuel Masák včetně celé revue *Archa*, ve které publikoval a nějakou dobu vedl. Pro dobu komunismu je typická akcentace sociálních problémů, varování před kapitalismem, případně kritika církve, ať na základě románů nebo s ohledem na život Baara.

Přes různé neshody se však autoři napříč dobou a ideologiemi dokázali na několika bodech shodnout. Žádný z výše uvedených autorů nevyvrátil, že se jedná o realistické dílo, většina také jedním dechem dodává, že knihy řadíme ke kritickému realismu. Zaznamenali jsme taktéž časté kladné hodnocení historické věrnosti díla a obohacení vážného příběhu folklorními prvky.

Na základě studie prací uvedených v předchozích kapitolách jsme zjistili, že v různých dobách docházelo k jiné formě interpretace díla. V době těsně po spisovatelově smrti se do hodnocení díla promítal postoj autorů recenzí vůči hnutí Katolické moderny, ke které se chodský spisovatel hlásil. Během nacistické okupace Baarovo literární dílo bylo úplně zakázáno, protože symbolizovalo vlastenecké smýšlení a stálo přímo proti myšlenkám nastolené ideologie. V éře komunismu se vnímání díla proměňovalo. V padesátých letech se do literatury i odborných prací silně promítala komunistická ideologie, později tento tlak začal ustupovat. Normalizační leta s sebou přinesla návrat tlaku na vědu a umění, ne však v takové míře jako po nastolení režimu. V porevolučních letech jsme zaznamenali ústup zájmu o literaturu Jindřicha Šimona Baara, pokud jsme práci zabývající se dílem chodského spisovatele dohledali, pozorovali jsme snahu popsat dílo bez jakéhokoli subjektivního názoru či pozůstatků ideologického zabarvení.

Anotace

Jméno a příjmení:	Lucie Machalová
Katedra:	Katedra bohemistiky
Fakulta:	Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Vraiová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Kritická recepcce Chodské trilogie J. Š. Baara
Název v angličtině:	The Reception of Chodská trilogie by J. Š. Baar
Anotace práce:	Bakalářská práce obsahuje kapitoly rozdělené do časových období, ve kterých vycházely práce zabývající se osobností Jindřicha Šimona Baara a jeho Chodskou trilogií. Sledují se zde rozdílné názory autorů prací, které na téma Chodské trilogie vycházeli nebo románovou trilogii či alespoň obecně tvorbu Jindřicha Šimona Baara komentují. V závěru bakalářské práce dochází k shrnutí důvodů, které k rozdílným tezím jednotlivé autory vedly, taktéž je zde snaha najít alespoň nějakou názorovou shodu.
Klíčová slova:	Jindřich Šimon Baar, kritika, recepcce, realismus, Chodská trilogie, román
Přílohy:	1
Počet znaků:	93 748
Počet titulů použité literatury:	70 (z toho 4 internetové zdroje)

Resumé

This bachelor thesis deals with trilogy called Chodská trilogie by west-Bohemian writer Jindřich Šimon Baar who was a priest and representative of Catholic modernism movement. The titles of particular books are *Paní komisarka*, *Osmáčtyřicátníci* and *Lůsy*. The story is set about the revolutionary year 1848. Through the books, there is a theme of disagreements between farmers and cottagers. The thesis considers several critiques and reviews written during times, from Baar's death to the present day. These works are written by writers who deal with criticism of literary works. On the basis of these studies, we found that in different times the interpretations of Chodská trilogie also differ. After the death of Baar, the studies reflect attitude against Catholic modernism. During the German occupation, the works of Baar is forbidden because it symbolizes patriotic thinking which is against the ideology of Nazis. During the communist era, the viewing of Baar's works changes. In the 1950s there is a big impact of communist ideology to the literature, later this pressure fades away. However, during the years of normalization, the pressure revives again, although with less intensity. After the revolution in 1989, there is less interest in the works of Jindřich Šimon Baar. Nevertheless, there are some studies that deal with his books. These describe Baar's works without subjective opinions or ideological aspects.

Although Catholic modernism movement was not noticed much in society, works of Jindřich Šimon Baar were read a lot, he became a favourite writer. He attracts the attention of literature experts as we can say according to the studies written during the last hundred years. Some reviewers say that his works would have been read more if he had not been a priest, because such state makes his personality boring and conservative.

Seznam literatury

1. *Archa: revue pro katolickou kulturu*. Prostějov: Karel Dostál Lutínov, 1912-1948.
2. BAAR, Jindřich Šimon a Ladislav JANSKÝ. *Osmáčtyřicátníci*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965.
3. BAAR, Jindřich Šimon a DAŇHELKA, Jiří, ed. *Paní komisarka: Chodský obr. z doby předbřeznové*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1950. 473, [2] s. Národní knihovna; sv. 24.
4. BAAR, Jindřich Šimon et al. *Korespondence Katolické moderny: dopisy Jindřicha Šimona Baara a Karla Dostála-Lutinova z let 1896-1917*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. 323 s. Odborná publikace. ISBN 978-80-244-2878-9.
5. BAAR, Jindřich Šimon, 1923–1925, *Baar Jindřich Šimon Teplému Františku*, Literární archiv Památníku národního písemnictví, Litoměřice.
6. BAAR, Jindřich Šimon. *Chodská trilogie*. 2, *Osmáčtyřicátníci*. Praha, 1946.
7. BAAR, Jindřich Šimon. *Chodská trilogie*. Díl 2, *Osmáčtyřicátníci*. Praha: Československý spisovatel, 1955.
8. BAAR, Jindřich Šimon. *Chodská trilogie*. Díl 3, *Lůsy*. 2. vyd. V Praze: Vyšehrad, 1950. Sebrané spisy Jindřicha Šimona Baara.
9. BAAR, Jindřich Šimon. *Chodská trilogie*. Díl 3, *Lůsy*. Praha: Československý spisovatel, 1955.
10. BAAR, Jindřich Šimon. *Lůsy*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, 1965. Česká klasická próza.
11. BAAR, Jindřich Šimon. *Lůsy: 3. díl Chodské trilogie*. 3. vyd. v Čss spis., 2. vys. Ve Vybr. spisech. Praha: Československý spisovatel, 1959. Baar, Jindřich Šimon: Vybrané spisy.
12. BAAR, Jindřich Šimon. *Osmáčtyřicátníci*. 4. vyd. v ČS. Praha: Československý spisovatel, 1975. Slunovrat. Velká řada.
13. BAAR, Jindřich Šimon. *Lůsy*. [3. díl Chodské trilogie]. 4. vyd. v Čs. spis. Praha: Československý spisovatel, 1976. 447 s. Slunovrat. Velká řada; Sv. 39.
14. BAAR, Jindřich Šimon. *Lůsy*. 9. vyd. V Praze: Novina, 1936. 513, vi s. Jindřich Š. Baar - Sebrané spisy beletristické; sv. 6.
15. BAAR, Jindřich Šimon. *Lůsy: (díl III. románu "Paní komisarka")*. 9. vyd. V Praze: "Novina", tiskařské a vydavatelské podniky, 1940. 501, v s.

16. BAAR, Jindřich Šimon. *Lůsy: díl III. románu "Paní komisarka"*. 2. vyd. V Praze: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, 1925. 528 s. Jindřich Š. Baar: Sebrané spisy beletristické; sv. 6.
17. BAAR, Jindřich Šimon. *Lůsy: Díl III. románu "Paní komisarka"*. 6. vyd. Praha: Promberger, 1930. 513 s. Jindřich Šimon Baar: Sebrané spisy beletristické sv. 6.
18. BAAR, Jindřich Šimon. *Lůsy: třetí díl Chodské trilogie*. V Československém spisovateli vyd. 2., Ve Vybraných spisech vyd. 1. V Praze: Československý spisovatel, 1958. 422 s. Vybrané spisy J.Š. Baara; sv. 4.
19. BAAR, Jindřich Šimon. *Osmáčtyřicátníci*. 12. vyd. V Praze: Vyšehrad, 1949. 456 s. Sebrané spisy Jindřicha Š. Baara; sv. 2.
20. BAAR, Jindřich Šimon. *Osmáčtyřicátníci. 2. díl Chodské trilogie*. 3. vyd. v Čs. spis., 2. vyd. ve Vybr. spisech. Praha: Československý spisovatel, 1959. 404, [2] s. Baar, Jindřich Šimon: Vybrané spisy; sv. 3.
21. BAAR, Jindřich Šimon. *Osmáčtyřicátníci*. Praha: Československé podniky tiskařské a vydavatelské, 1924. 486 s. Jindřich Š. Baar - Sebrané spisy beletristické; sv. 2.
22. BAAR, Jindřich Šimon. *Osmáčtyřicátníci: Díl II. románu "Paní komisarka"*. 6. vyd. V Praze: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, 1930. 502 s. Jindřich Š. Baar: Sebrané spisy beletristické; sv. 2.
23. BAAR, Jindřich Šimon. *Osmáčtyřicátníci: Díl II. románu "Paní komisarka"*. 12. vyd. Praha: Promberger, 1940. 501 s. Jindřich Šimon Baar: Sebrané spisy beletristické sv. 2.
24. BAAR, Jindřich Šimon. *Osmáčtyřicátníci: druhý díl Chodské trilogie*. V Československém spisovateli vyd. 2., Ve Vybraných spisech vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1958. 404 s. Vybrané spisy J.Š. Baara; sv. 3.
25. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka. 1. díl, Chodské trilogie*. 3. vyd. v Čs. spis., 2. vyd. ve Vybr. spisech. Praha: Československý spisovatel, 1959. 389, [1] s. Baar, Jindřich Šimon: Vybrané spisy; sv. 2.
26. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka. 3. díl, Lůsy*. 3. vyd. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, 1926. 528 s. Baar, Jindřich Šimon: Sebrané spisy beletristické; Sv. 6.
27. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka. díl 2., Osmáčtyřicátníci*. 11. vyd. Praha: Novina, 1939. 492 s.

28. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka. Díl II., Osmáctyřicátníci*. 5. vyd. V Praze: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, 1929. 486 s. Sebrané spisy beletristické J.Š. Baara; sv. 2.
29. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka. Díl II., Osmáctyřicátníci*. 8. vyd. V Praze: Novina, 1933. 517 s. Jindřich Š. Baar: Sebrané spisy beletristické; sv. 2.
30. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka. Díl III, Lůsy*. 7. vyd. V Praze: Novina, 1932. 513, v s. Jindřich Š. Baar: Sebrané spisy beletristické; sv. 6.
31. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka: 1. díl Chodské trilogie*. 1. vyd. v Čs. spis. Praha: Československý spisovatel, 1955. 380, i s.
32. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka: Chodský obr. z doby předbřeznové*. 1.vyd. v SNKLU. Praha, 1965.
33. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka: Chodský obr. z doby předbřeznové*. Vyd. 21., v ČS 4. Praha, 1974.
34. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové*. V Praze: Nákladem Československých podniků tiskařských a vydavatelských, 1923. 461, vii s. Sebrané spisy beletristické; sv. 1.
35. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové*. 7. vyd. V Praze: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, 1929. 487, vii s. Baar, Jindřich Š.: Sebrané spisy beletristické; sv. 1.
36. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové*. 8. vyd. V Praze: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, 1930. 486, vii s. Jindřich Š. Baar: Sebrané spisy beletristické; sv. 1.
37. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové*. 11. vyd. V Praze: Novina, 1934. 486, vii s. Jindřich Š. Baar: Sebrané spisy beletristické; sv. 1.
38. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka: Chodský obrázek z doby předbřeznové*. 13. vyd. V Praze: Novina, 1938. 486, vii s. Jindřich Š. Baar: Sebrané spisy beletristické; sv. 1.
39. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové*. 14. vyd. V Praze: "Novina", tiskařské a vydavatelské podniky, 1939. 470 s.
40. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové*. 14. vyd. V Praze: Bohuslav Rupp, 1946. xi, 418 s.
41. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové*. 15. vyd. V Praze: Vyšehrad, 1949. 440 s. Sebrané spisy Jindřicha Š. Baara; sv. 1.

42. BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka: první díl Chodské trilogie*. V Československém spisovateli vyd. 2., Ve Vybraných spisech vyd. 1. V Praze: Československý spisovatel, 1958. 389 s. Vybrané spisy J.Š. Baara; sv. 2.
43. BAAR, Jindřich Šimon. *Poslední povídky, vzpomínky a řeči*. Praha: Novina, 1933. 281 s. Jindřich Š[imon] Baar: Sebrané spisy beletristické; Sv. 29.
44. BAAR, Jindřich Šimon. *Výlet na Výhledy: Studie k nenapsanému románu „Svatba“*. V Praze: „Psohlavci“, 1947. 14 s. Knihovna Baarovy společnosti v Domažlicích; Sv. 11.
45. BAAR, Jindřich Šimon. *Výlet na Výhledy: studie k nenapsanému románu Svatba*. V Praze: Novina, 1933. 18 s.
46. *Časopis katolického duchovenstva* [online]. Praha: Klub duchovenstva čsl. strany lid. 1828–1848. [cit 2019-11-11]. Dostupné z: http://depositum.cz/knihovny/ckd/tiskclanek.php?id=c_16529
47. *Český jazyk a literatura*. Praha: Fortuna, 1950-. ISSN 0009-0786.
48. CHALOUPKA, Otakar. *Příruční slovník české literatury od počátků do r. 1945*. 1. vyd. Praha: Adonai, 2001. 599 s. ISBN 80-86500-21-7.
49. *Chodsko: věstník Baarovy společnosti*. Kdyně: Baarova společnost v Domažlicích, 1937-1941.
50. JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Stoletou alejí: O české próze minulého věku*. 1. vyd. Praha, 1985. 292 s.
51. KONOPÍK, Karel. *Nářeční jazykové prostředky ve vybraném díle Jindřicha Šimona Baara* [online]. Plzeň, 2015 [cit 2019-11-11]. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/handle/11025/19679>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra českého jazyka a literatury. Vedoucí práce: PhDr. Eva Pasáčková, CSc.
52. *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo lidové strany v Brně, 1893-1945, 1948-1952. ISSN 1802-6265.
53. *Literární rozhledy: měsíční zprávy o knižních novinkách, vydaných členy "Spolku českých knihkupců a nakladatelů"*. V Praze: Spolek českých knihkupců a nakladatelů, 1907-1931.
54. *Lumír: časopis zábavný a poučný*. Praha: J.V. Sládek, 1873-1940.
55. MACHALA, Lubomír et al. *Panorama české literatury*. Vydání první. Praha: Knižní klub, 2015. 2 svazky (607; 303 stran). Universum. ISBN 978-80-242-4818-9.

56. MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. 699 s. ISBN 80-7185-669-X.
57. OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0.
58. *Pramen: měsíčník pro literaturu, umění a kulturní život*. Plzeň: Karel Beníško, 1920-1927.
59. PUTNA, Martin C. a BEDŘICH, Martin, ed. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918-1945*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2010. 1390 s. ISBN 978-80-7215-391-6.
60. PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1998. 801 s. ISBN 80-7215-059-6.
61. PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech 1945-1989*. Vydání první. Praha: Torst, 2017. 1023 stran. ISBN 978-80-7215-554-5.
62. STERNOVÁ, Marie. *Jindřich Šimon Baar a kultura chodského regionu* [online]. Praha, 2006. [cit 2019-11-11]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/26736/> Magisterská práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra teorie kultury. Vedoucí práce PhDr. Vladimír Czumalo, CSc.
63. SÝKOROVÁ, Kateřina. *Jindřich Šimon Baar: Jan Cimbura* [online]. Brno, 2007 [cit 2019-11-11]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/ndfga/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Jiří Kudrnáč, CSc.
64. ŠPALEK, František, 1920–1925, *ŠPALEK František Baarovi J. Š., Literární archiv Památníku národního písemnictví*, Litoměřice.
65. *Topičův sborník: literární a umělecký*. V Praze: F. Topič, 1913-.
66. VOPRAVIL, Jaroslav Stanislav. *Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře, (anagramů, kryptonymů, značek, jmen původních, přijatých, dvojitých, polatinštěných atd.)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973. 1540, [4] s.

Internetové zdroje

1. *Jednota katolického duchovenstva* [online]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <http://www.badatelna.eu/fond/2958/uvod/>
2. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2019-03-22]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1856>
3. *Biografický slovník* [online]. [cit. 2019-03-22]. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/BRTN%C3%8DK_V%C3%A1clav_3.4.1895-14.2.1955
4. *Muzeum JŠ Baara* [online]. [cit. 2019-03-28]. Dostupné z: <https://www.klenci.cz/hlavni-menu/turista/tipy-na-vylet/muzeum-js-baara/>

Seznam příloh

Vzestupný seznam vydání jednotlivých děl *Chodské trilogie*

Přílohy

Roky vydání *Chodské trilogie* s pořadím vydání a názvem nakladatelství (uvádíme, knihy, které jsme byli schopni dohledat):

1923	<i>Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové</i>	1. vydání	Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské
1924	<i>Osmáčtyřicátníci</i>	1. vydání	Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské
1925	<i>Lůsy</i>	2. vydání	Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské
1926	<i>Lůsy</i>	3. vydání	Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské
1929	<i>Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové</i>	7. vydání	Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské
1929	<i>Osmáčtyřicátníci</i>	5. vydání	Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské
1930	<i>Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové</i>	8. vydání	Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské
1930	<i>Osmáčtyřicátníci</i>	6. vydání	Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské
1930	<i>Lůsy</i>	6. vydání	Promberger
1932	<i>Lůsy</i>	7. vydání	Novina
1933	<i>Osmáčtyřicátníci</i>	8. vydání	Novina
1934	<i>Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové</i>	11. vydání	Novina
1936	<i>Lůsy</i>	9. vydání	Novina
1938	<i>Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové</i>	13. vydání	Novina
1939	<i>Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové</i>	14. vydání	Novina
1939	<i>Osmáčtyřicátníci</i>	11. vydání	Novina
1940	<i>Osmáčtyřicátníci</i>	12. vydání	Promberger
1940	<i>Lůsy</i>	9. vydání	"Novina", tiskařské a vydavatelské podniky
1946	<i>Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové</i>	14. vydání	Bohuslav Rupp
1946	<i>Osmáčtyřicátníci</i>	?	?
1949	<i>Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové</i>	15. vydání	Vyšehrad
1949	<i>Osmáčtyřicátníci</i>	12. vydání	Vyšehrad
1950	<i>Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové</i>	1. vydání Orbisu	Orbis

1950	<i>Lůsy</i>	2. vydání ve Vyšehradu	Vyšehrad
1955	<i>Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové</i>	1. v Čs. spisovateli	Československý spisovatel
1955	<i>Osmáčtyřicátníci</i>	1. v Čs. spisovateli	Československý spisovatel
1955	<i>Lůsy</i>	1. v Čs. spisovateli	Československý spisovatel
1958	<i>Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové</i>	2. v. Čs. spisovateli	Československý spisovatel
1958	<i>Osmáčtyřicátníci</i>	2. v Čs. spisovateli	Československý spisovatel
1958	<i>Lůsy</i>	2. v Čs. spisovateli	Československý spisovatel
1959	<i>Paní komisarka: chodský obrázek z doby předbřeznové</i>	3. v Čs. spisovateli	Československý spisovatel
1959	<i>Osmáčtyřicátníci</i>	3. v Čs. spisovateli	Československý spisovatel
1959	<i>Lůsy</i>	3. v Čs. spisovateli	Československý spisovatel
1965	<i>Paní komisarka: Chodský obr. z doby předbřeznové</i>	1.vyd. v SNKLU	Státní nakladatelství krásné literatury a umění
1965	<i>Osmáčtyřicátníci</i>	1.vyd. v SNKLU	Státní nakladatelství krásné literatury a umění
1965	<i>Lůsy</i>	1.vyd. v SNKLU	Státní nakladatelství krásné literatury a umění
1974	<i>Paní komisarka: Chodský obr. z doby předbřeznové</i>	21. vydání, 4. vydání v Čs. spisovateli	Československý spisovatel
1975	<i>Osmáčtyřicátníci</i>	4. vydání v Čs. spisovateli	Československý spisovatel
1976	<i>Lůsy</i>	4. vydání v Čs. spis.	Československý spisovatel